

ESIHISTORIALLINEN AIKA

KIVIKAUSI (9000 - 1500 eaa.)

Yleiskuva ja periodijaottelu

1. Paleoliittinen aika 9000 eaa. saakka

1:1 *Mannerjätikkö ja kasvillisuusvyöhykkeet Euroopassa viimeisen jäätiköitymisen aikana (paleoliittinen aika).*

2. Mesoliittinen aika 5100 eaa. saakka

1:2 *Mesoliittisen ajan Pohjois-Eurooppa. Itämeren piirin varhaisia löytöpaikkoja.*

1:3 *Kvartsityökaluja (kivikauden yleisin raaka-aine).*

1:4 Litorinameri n. 5000 eaa. sekä esikeraamisen asutuksen levinneisyys ja löytöpaikkoja Suomessa (mesoliittinen kivikausi, Suomusjärven kulttuuri).

1:5 Kourutaltoa, keihäänkärkiä ja pallonuija, Suomusjärven kulttuuri, n.8400-5100 eaa.

3. Neoliittinen aika 1500 eaa. saakka

1:6 Kampakeraamisen kulttuurin levinneisyys (neoliittinen eli nuorin kivikausi).

1:7 Saviastia, kampakeraaminen kulttuuri. Säamingin Pääskylähti.

1:8 Kourutaltoa (löydetty Kiuruvedeltä), kampakeraaminen kulttuuri.

1:9 Vasarakirveskulttuurin (eli sotakirveskulttuurin) levinneisyys (neoliittinen eli nuorin kivikausi).

1:10 Vasarakirveitä, n. 2200-1800 eaa.

1:11 Nuorakeramiikkaa, vasarakirveskulttuuri.

Kuvanveisto

1:12 Huittisten hirvenpää, mesoliittinen kivikausi, 5170 ∓ 1130

1:13 Mäntypuinen hirvenpää, Rovaniemi, mesoliittinen kivikausi, n. 7000 eaa.

1:14 Hirvenpäänuija, Säkkijärvi 1750-1500 eaa.(ylempi); Karhunpääkirves, Paltamo 1750-1500, (alempi), neoliittinen kivikausi.

1:15 Hirvenpääkoristeinen veitsi, neoliittinen kivikausi. Tervola 2500-2000.

1:16 Eläinpääkoristeisia lusikoita, neoliittinen kivikausi/pronssikausi.

1:17 Ihmispääkoristeinen kirves, neoliittinen kivikausi. Kiuruvesi, 2000-1500 eaa.

1:18 Mäntypuinen ihmispääveistos, neoliittinen kivikausi, Pohja, 3000 eaa.

1:19 Kampakeramiikan savi-idoleja, Kymi, Luopioinen.

Kalliopiirokset ja -maalaukset

1:20 Kalliopiiroksia pohjois-Norjasta. Mesoliittinen kivikausi.

1:21 Kalliopiiros. Mesoliittinen kivikausi. Pohjois-Norja.

1:22 Skandinavisia kalliopiiroksia neoliittiselta kaudelta (Ns. röntgenkuvia).

1:23 Hirvi-aiheen levinneisyys (euraasialainen havumetsävyöhyke).

1:24 Suomen esihistorialliset kalliomaalaukset 1987 mennessä (32 löytöpaikkaa).

- 1:25 Ristiinan Yöveden Astuvansalmen rantakallio, jossa esihistoriallisia kalliomaalauksia.
 1:26 Hirvi, naishahmo, samaani, Astuvansalmen maalauksia.
 1:27 Astuvansalmen maalaukset, muovikopio.
 1:28 Kaksi hahmoa, Sarakallion maalauksia, Laukaa.

PRONSSIKAUSI 1500-500 eaa.

- 1:29 Yleiskuva pronssikautisesta kalliopirrosalueesta. Varnhem, Länsi-Göötanmaa, Ruotsi.
 1:30 Kalliopirros pronssikaudelta. Tanum, Bohuslän, Ruotsi.
 1:31 Kalliopirros pronssikaudelta. Backa, Bohuslän, Ruotsi.
 1:32 Pronssikautinen paasihauta. Kivik, Skoone, Ruotsi.
 1:33 Kaksi kirvestä, pronssikausi, Helsingin Tapanilan olkakirveet 1300-1100 eaa., Skandinaavista tuontitavaraa.
 1:34 Onsikirveen valinmuotteja.
 1:35 Ns. silmälasisolkia (huom. rengasornamentiikka), pronssikausi. Kokemäki n. 900-500 eaa.
 1:36 Miekkoja, pronssikausi. Vasemmalta: Panelia (Ylä-Tonava), Kokemäki (Sveitsi), Vihti (Hallstatt), Isokyrö, (Skandinavia), Panelia (Skandinavia).
 1:37 Ns. aurinkovaunut. Trundholm, Tanska.

RAUTAKAUSI 500 eaa. - 1050 jaa.

Vanharautakausi

Esiroomalainen 500-0 eaa.

Roomalainen 0-400 jaa.

Keskirautakausi

Kansainvaellusaika 400-600

Merovingiaika 600-800

Myöhäisrautakausi

Viikinkiaika 800-1050

Ristiretkiaika 1050-1150/1300

- 1:38 Työkaluja ja aseita, Pernaja, esiroomalainen rautakausi. 100 eaa.-50 jaa.
 1:38 Nuoremman roomalaisen rautakauden (200-400 jaa.) kalmistot ja haudat (asutuksen levinneisyys). - vanharautakausi
 1:40 Kaksi roomalaista viinikauhaa: Laitila (Galliasta?), Vähäkyrö (Capuasta).
 1:41 Lasinen juomasarvi (valmistettu Rooman valtakunnan alueella Keski-Euroopassa 200-luvulla, löydetty Laitilasta).
 1:42 Kansainvaellusajan kultariipuksia. Vas.ylh. Lilla Jore, Bohuslän, 300-400-l., muut 400-500 l. Keskellä ns. brakteaatti Gotlannista.
 1:43 Eläinornamentiikalla koristeltu miekankahva, merovingiaika. Eura 600-l. jaa., kullattua pronssia.
 1:44 Eläinornamentiikalla koristeltu hela (osa), merovingiaika (eläinornamentiikkaa kansainvaellus-, merovingi- ja viikinkiajalla). Hämeenlinna, skandinaavisen eläintyylin III vaihe, Vendel E", 700-800-l. vaihde.
 1:45 Kansainvaellusajan (400-600) ja merovingiajan (600-800) kalmisto ja haudat.
 1:46 Viikinkiajan (800-10) kalmistot ja haudat. - Myöhäisrautakausi

- 1:47 Kupurasolkien käyttö puvun kiinnittämisessä. Euran viikinkiaikaisen naisenpuvun rekonstruktio. (huom. pyöreät kupurasoljet)
- 1:48 Ristiretkiajan (1050-1150/1300) kalmistot. - Myöhäisrautakausi
- 1:49 Soikeita kupurasolkia Hämeestä, Savosta ja Karjalasta, ristiretkiaika.
- 1:50 Hopeisia hevosenkenkäsolkia, alinna leimakoristeinen Koskelta (HL), Ylemmät Karjalasta kasviornamenttikoristeisia, ristiretkiaika 1000- ja 1100-luku.
- 1:51 Hopeinen risti (hautalöytö Maarian Taskulasta), ristiretkiaika 1000-luku.
- 1:52 Hopeinen, kullattu krusifiksi ja kaksi hopeista krusifiksia (aarrelöytö Halikon Joensuusta), ristiretkiaika, haudattu 1100-l. alussa.

Kuva- ja riimukivet

- 1:53 Gotlantilainen kuvakivi kansainvaellusajalta. Vanhempi tyyppi, 400-500-luku. Ruotsi.
- 1:54 Gotlantilainen kuvakivi merovingiajalta. Nuorempi tyyppi, 700-luku (Vendelin aika). Ruotsi.
- 1:55Ns. Jellingin kivi (väritetty kopio), viikinkiaika, 900-luku, Tanska.
- 1:56Ns. Jellingin kiven sivu, jossa kuvattu Kristusta.
- 1:57 Ristillä varustettu riimukivi viikinkiajalta. Uplanti, Ruotsi.

HISTORIALLINEN AIKA

KESKIAIKA

Romaaniset kirkot Skandinaviassa n. 1000-1235

Sauvakirkot

- 1:58 Pieni, yksinkertainen sauvakirkko. Holtålen, Norja, 1100-l.
- 1:59 Holtålenin sauvakirkko, eksteriööri. Norja, 1100-l. [Trondheimin ulkomuseo]
- 1:60 Konstruktiivisesti kehittyneen norjalaisen sauvakirkon rakenne. Gol.
- 1:61 Norjalaisen sauvakirkon pohjakaava. Urnes.
- 1:62 Borgundin sauvakirkko, eksteriööri, Norja, 1150/75.
- 1:63 Lomin sauvakirkko, interiööri, Norja, 1150/75.
- 1:64 Urnesin sauvakirkko, arkadikaaria ja kapiteeleja.
- 1:65 Norjan säilyneet sauvakirkot ja portaalit sekä kirjallisista lähteistä tunnetut kirkot, kartta.

Etelä-Skandinavian vanhimmat kivikirkot

- 1:66 Dalbyn kirkko, eksteriöörin ja pohjakaavan rekonstruktio, Ruotsi (Skoone), runkokuone n. 1060, länsiosa 1100-luku.
- 1:67 Dalbyn kirkko, eksteriööri kaakosta.
- 1:68 Dalbyn kirkko, eteishallin interiööri, 1100-luku.
- 1:69 Lundin tuomiokirkko, eksteriööri, Skoone, Ruotsi, 1100-l.
- 1:70 Lundin ja Speyerin tuomiokirkot, pohjakaavat.
- 1:71 Lundin tuomiokirkko, interiööri (holvit 1200-luvulta).
- 1:72 Lundin tuomiokirkko ja sen krypta, pohjakaava.
- 1:73 Lundin tuomiokirkko, kryptan interiööri, vihitty 1123.
- 1:74 Lundin tuomiokirkko, itäosan eksteriööri.
- 2:1 Riben tuomiokirkko, eksteriööri kaakosta, Tanska, Jyllanti, aloitettu 1100-luvun alkupuolella.
- 2:2 Riben tuomiokirkko, pohjakaava.

- 2:3 Ringstedin kirkko, itäosan eksteriööri, Tanska, n. 1160-1180.
 2:4 Ringstedin kirkko, pohjakaava.

Sigtunan ryhmän kirkot Ruotsissa

- 2:5 Sigtunan S:t Olof -kirkon rauniot, 1100-luvun alkupuolisko. Ruotsi.
 2:6 Sigtunan S:t Per ja S:t Olof -kirkot, pohjakaavat, 1100-luvun alkupuolisko.
 2:7 Vanhan Upsalan tuomiokirkko, eksteriööri etelästä, aloitettu aikaisintaan 1130-luvulla. Ruotsi.
 2:8 Vanhan Upsalan tuomiokirkko, pohjakaava ja eksteriööri pohjoisesta (Peringskiöld, 1710).

Romaanisia maaseutukirkkoja ja niiden esikuvia

- 2:9 Vretan kirkko, pohjakaava (länsiosa ja poikkilaivan hautakappeli lisätty pian vanhimman asun valmistumisen jälkeen) sekä Linköpingin ensimmäisen tuomiokirkon kaivauksista tunnetut jäännökset.
 2:10 Ruotsalaisen roomaanisen maaseutukirkon normaalityypin yksinkertaisin muoto. Skalunda, Ruotsi, 1100-luku (asehuone ja sakasti myöhempiä lisäyksiä).
 2:11 Ruotsalaisen maaseutukirkon apsiyksellä ja länsitornilla varustettu normaalityyppi. Våmb, Ruotsi, 1100-luku.

Norjan roomaaniset kivikirkot

- 2:12 Bergenin Mariankirkko, eksteriööri luoteesta, Norja, aloitettu 1100-luvun alkupuoliskolla (kuori n. 1250).
 2:13 Stavangerin tuomiokirkko, keskilaivan interiööri, Norja, aloitettu 1100-luvun alkupuoliskolla.
 2:14 Stavangerin tuomiokirkko, pohjoisportaali, anglonormannilaista ornamentiikkaa.
 2:15 Trondheimin tuomiokirkko, eksteriööri koillisesta, Norja, n. 1153-1320 (poikkilaivan perustukset mahdoll. jo 1130-luvulla; kirkko on suurimmaksi osaksi goottilainen, ks. seuraava dia).
 2:16 Trondheimin tuomiokirkko, pohjakaava.
 2:17 Trondheimin tuomiokirkko, poikkilaivan eteläsakaran interiööri (seinien alaosat roomaaniselta kaudelta).
 2:18 Trondheimin tuomiokirkko, Johanneksen kappeli (anglonormannilaista ornamentiikkaa).
 2:19 Norjalainen maaseutukirkko, Kinn.

ROMAANINEN KAUSI SUOMESSA n. 1150-1300

Tilanne keskiajan alkaessa

- 2:20 Asutus esihistoriallisen ajan lopussa (= keskiajan alussa, mustat pisteet) ja uuden ajan alussa n. 1560 (=keskiajan lopussa, viivoitettu alue); keskiaikaiset kaupungit merkitty ympyröillä.

- 2:21 Keskiaikaiset kivikirkot (kolmiot) ja erilliset kivisakastit (Ristit). Kartan ulkopuolella Kemin maasrk ja Alatornio. Vrt. edellinen dia.
- 2:22 Sauvakonstruktio, lamasalvos ja pukkitapuli.
- 2:23 Ristiretkiaajan kalmisto, Liedon Ristinpelto. Haudat (huom.itä-länsisuunta) ja kivetyt paalunreiät (pukkitapuli tai sauvakirkko).
- 2:24 Aurajoen laakso keskiajan alkupuolella (kylä = suorakaide, muinaislinna = "kumpu", kirkko = risti, Koroinen = ympyrä, Turun linna = kolmio).
- 2:25 Kirkkojen jäännökset ja pohjakaavojen rekonstruktio, Koroinen.

Romaaniset kivikirkot

- 2:26 Jomalalan kirkko, pohjakaava ja eteläsivu (ennen 1800-luvun alun muutoksia), 1280-1300.
- 2:27 Lemlandin kirkko, pohjakaava ja rakennusvaiheet: 1280-luku ja n. 1300. piirros.
- 2:28 Lemlandin kirkko, eksteriööri etelästä.
- 2:29 Hammarlandin kirkko, eksteriööri etelästä, 1200-luvun loppu (kuori 1300- ja 1400-luvun vaihteesta).
- 2:30 Eckerön kirkko, eksteriööri idästä, n. 1300.
- 2:31 Inkoon kirkko, roomalainen asu, 1200-luvun loppu, sekä nykyinen (myöhäisgoottilainen) asu, n. 1500. Piirros.
- 2:32 Inkoon kirkko, eksteriööri idästä.

VARHAIS- JA TÄYSGOTIIKKA SKANDINAVIASSA JA VIROSSA (n. 1235-1275 ja 1275-1435)

Luostareiden arkkitehtuuri-innovaatiot

1. Cistersiläiset

- 2:33 Cistersiläisluostareiden levinneisyys 1100-luvulla.
- 2:34 Fontenayn cistersiläisluostarin pohjakaava, Ranska.
- 2:35 Alvastran cistersiläisluostari, pohjakaava ja rekonstruktio. Ruotsi, 1100-luvun jälkipuolisko.
- 2:36 Alvastran luostarin raunioita, kirkon sivulaivan kaaristoa ja keskilaiva länteen päin.
- 2:37 Roman cistersiläisluostarin raunioita. Gotlanti, Ruotsi, 1100-luvun jälkipuolisko.
- 2:38 Clairvaux'n luostari. Ranska, perust. 1115.
- 2:39 Varnhemmin cistersiläisluostarin kirkko, pohjakaava. Vuoden 1234 tulipalon jälkeen syntynyt asu. Ruotsi.
- 2:40 Varnhemmin luostarin kirkko, interiööri, vuoden 1234 tulipalon jälkeinen asu.
- 2:41 Varnhemmin luostarin kirkko, eksteriööri kaakosta (tukipilarit ja ristikeskuksen puinen torni 1600-luvulta).
- 2:42 Vretan cistersiläisluostarin kirkko, pohjakaava, luostarin perustamisen (1162) jälkeen syntynyt asu (muutostyöt valmistuivat 1200-luvun jälkipuoliskolla. Ruotsi).
- 2:43 Vretan luostarin kirkko, interiööri, 1200-luvun jälkipuoliskolla syntynyt asu.
- 2:44 Vretan luostarin kirkko, eksteriööri lounaasta.
- 2:45 Padisten cistersiläisluostarin kirkko, 1300- ja 1400-luku, konsolit 1300-luvulta. Viro.

2. Kerjäläismunkit

- 2:46 Sigtunan Mariankirkko (dominikaaniluostarin kirkko), länsifasadi ja pohjakaava. Ruotsi, n. 1250.

2:47 Ystadin fransiskaani luostarin kirkko (S:t Petri), ennen restaurointia 1910-luvulta, pohjakaava. Ruotsi, 1200-luvun jälkipuolisko (kuori ja sivulaiva 1300- ja 1400-luvulta).

3. Birgittalaiset

2:48 Vadstenan birgittalaisluostarin kirkko, ilmakuva luoteesta (pääkuori poikkeuksellisesti lännessä). Ruotsi, 1368/78-1430.

2:49 Vadstenan luostarin kirkko, interiööri.

2:50 Vadstenan luostarin kirkko, tähtiholveja.

2:51 Maribon birgittalaisluostarin kirkko, pohjakaava. Tanska, 1400-luku.

2:52 Piritan luostarikirkon pohjakaava ja länsifasadi. Tallinna, vihitty 1436.

Kirkot

1. Tanska

2:53 Nørre Vedbyn kirkko, Tanska, 1200-l. loppu. Eksteriööri (ikkunat 1800-l.).

2:54 Nørre Vedbyn kirkko, pohjakaava.

2:55 Roskilden tuomiokirkko, eksteriööri lounaasta, Tanska, aloitettu n. 1170, paljon myöhempiä muutoksia ja lisäyksiä. Jørgen Roedin maalaus, 1836.

2:56 Roskilden tuomiokirkko, interiööri kuorikäytävästä.

2:57 Odensen tuomiokirkko, eksteriööri luoteesta. Tanska, 1200-luvun jälkipuolisko - 1400-luku. Torni 1500-luvulta.

2:58 Odensen tuomiokirkko, interiööri.

2. Norja

2:59 Stavangerin tuomiokirkko, kuorin interiööri (taustalla roomaaninen runkokuone).

2:60 Stavangerin tuomiokirkko, kuorin itäfasadi. Norja, 1200-luvun loppu.

2:61 Trondheimin tuomiokirkko, pohjakaava. Norja. Goottilaiset osat n. 1180-1320.

2:62 Trondheimin tuomiokirkko, kuorin interiööri, n. 1180-1220-luku.

2:63 Trondheimin tuomiokirkko, keskiaikaiset rakenteet ja länsifasadi.

3. Ruotsi

a) englantilaisvaikutus

2:64 Linköpingin tuomiokirkko, pohjakaava ja kaivausten perusteella tunnetut aikaisemmat rakennusvaiheet (mustalla merkityt osat kuuluvat ensimmäiseen, roomaaniseen tuomiokirkkoon, viivoitetut n. 1230 aloitettuun varhaisgoottilaiseen kuoriin; varhaisgoottilaisen kuorin yhteyteen rakennettiin 1200- ja 1300-luvulla nykyinen varhais- ja täysgoottilainen runkokuone; varhaisgoottilainen kuori purettiin ja sen tilalle rakennettiin nykyinen myöhäisgoottilainen kuori 1400-luvulla ja 1500-luvun alussa), Ruotsi.

2:65 Linköpingin tuomiokirkko, runkokuoneen interiööri.

b) saksalaisvaikutus

2:66 Visbyn Mariankirkko (tuomiokirkko), eksteriööri idästä, Ruotsi, 1200- ja 1300-luku (kirkon vanhimmat osat roomaanisia).

2:67 Visbyn Mariankirkko, pohjakaava.

2:68 Vallin kirkko, eteläfasadi ja pohjakaava, Ruotsi (Gotlanti), 1200-luku.

2:69 Dalhemmin kirkko, pohjakaava, Ruotsi (Gotlanti), 1200-luku.

2:70 Dalhemmin kirkko, eksteriööri kaakosta (tornin yläosa 1300-luvulta).

2:71 Hablingbon kirkko, interiööri, Ruotsi (Gotlanti), 1300-luvun puoliväli (Egypticus).

2:72 Strängnäsän tuomiokirkko, pohjakaavat n. 1270-1330, 1330-1450 ja 1450-1500.

2:73 Strängnäsän tuomiokirkko, interiööri.

2:74 Malmön S:t Petri -kirkko, eksteriööri kaakosta, Ruotsi (Skoone), aloitettu n. 1300.

c) ranskalaisvaikutus

3:1 Upsalan tuomiokirkon pohjakaava (vas.) verrattuna Amiensin ja Pariisin (Notre-Dame)

katedraaliin.

- 3:2 *Upsalan tuomiokirkko, interiööri.*
 3:3 *Upsalan tuomiokirkko, eksteriööri lounaasta, Ruotsi, n. 1270-1435 (1800-luvun restaurointi vaikuttanut paljon nykyiseen asuun).*
 3:4 *Skaran tuomiokirkko, eksteriööri luoteesta, Ruotsi, 1200- ja 1300-luku, paljon myöhempää muutoksia (nyk. asu suurelta osalta 1800-luvun restauroinnista).*
 3:5 *Skaran tuomiokirkko, interiööri.*

d) maaseutukirkot

- 3:6 *Härkebergan kirkko, pohjakaava, ja Härnevin kirkko, eksteriööri, Ruotsi, 1300-luku (holvit 1400-luvulta).*
 3:7 *Södra Rådan kirkko, eksteriööri, Ruotsi, n. 1300.*
 3:8 *Södra Rådan kirkon interiööri, kolmiapilaholvi.*

4. Viro ja Latvia

- 3:9 *Valjalan kirkko, eksteriööri lounaasta, interiööri ja länsiportaali. Viro, Saarenmaa, 1260-l.*
 3:10 *Muhun kirkko, Viro. Eksteriööri kaakosta, interiööri, yksityiskohdat konsolista ja portaalin pilasterin alaosasta, 1300-l.*
 3:11 *Tallinnan Tuomiokirkko (Neitsyt Marian pääkirkko), Tallinna, Viro. 1200-luvun alkupuolelta varhaisin vaihe, 1300-luvun alkupuolella laajennettiin kolmilaivaiseksi hallikirkoksi, 1430-1460 muutettiin basilikaksi. Pohjakaava ja eksteriööri kaakosta.*
 3:12 *Pyhän Olavin (Oleviste) kirkko, Tallinna, Viro. Runkohuone 1300-luvulta periytyvässä asussa (1330), kuori 1420-25, keskilaiva korotettu 1436-50. Pohjakaava ja eksteriööri koillisesta.*
 3:13 *Pyhän Olavin kirkko, keskilaivan holveja ja ovi.*
 3:14 *Pyhän Nikolauksen (Niguliste) kirkko, Tallinna. Runkohuone 1200-l. lopulta, torni ja kappeleita 1300-luvulla, kuori käytävineen 1400-l. alkupuolella, tornia korotettiin 1400-l. lopulla, mutta valmistui 1514. Pohjakaava.*
 3:15 *Pyhän Nikolauksen kirkko, eksteriööri kaakosta.*
 3:16 *Pyhän Nikolauksen kirkko, keskilaiva idästä ja lännestä.*
 3:17 *Pyhän Hengen (Pühavaimu) kirkko, Tallinna. Kuori 1200-luvulta, runkohuone 1300-luvulta. Pohjakaava ja eksteriööri kaakosta.*
 3:18 *Tarton Johanneksen (Jaani) kirkko, 1300-luku (paloi 1941). Eksteriööri.*
 3:19 *Tarton Johanneksen Kirkko, länsiportaalin terrakottafigureja.*
 3:20 *Riian tuomiokirkko, eksteriööri koillisesta. Aloitettu 1100-l. roomaaniseen tyyliin, 1219 aloitettiin uusi rakennusvaihe, jolloin sai goottilaisen asun. Riika. Latvia.*

GOTIIKKA SUOMESSA

- 3:21 Turun tuomiokirkko, puinen seurakuntakirkko, 1200-luvun alkupuoli/puoliväli, tähän lisätty kivinen sakasti, 1200-luvun jälkipuoli sekä tuomiokirkon ensimmäinen rakennusvaihe, 1286-90 (Ikka Kronqvistin mukaan, Markus Hiekkasen mukaan rak. alk. 1290-l). Pohjapiirros.
- 3:22 Turun tuomiokirkon vanhin valmis asu, 1300, torni 1300-luvun alku, piirros.
- 3:23 Turun tuomiokirkon vanhin valmis asu (pienoismalli, Juhani Rinteen mukaan).
- 3:24 Turun tuomiokirkko, pohjakaava täysgoottilaisen kuorin rakentamisen jälkeen, 1338-1366 (piispa Hemmingin aika). - 1400-luvun alku (Maunu Tavastin aika)?
- 3:25 Turun tuomiokirkko, eksteriööri etelästä täysgoottilaisen kuorin rakentamisen jälkeen.
- 3:26 Turun tuomiokirkko, täysgoottilaisen kuorin ulkoseinää.
- 3:27 Turun tuomiokirkko täysgoottilaisen vaiheen jälkeen (pienoismalli; huom. korotettu torni, joka kuitenkin ehkä vasta 1400-luvulta).
- 3:28 Nousiaisten kirkko, pohjakaava, 1420-luku.
- 3:29 Nousiaisten kirkko, eksteriööri pohjoisesta piirros.
- 3:30 Nousiaisten kirkko, eksteriööri lounaasta.
- 3:31 Nousiaisten kirkko, interiööri lännestä (huom. P. Henrikin sarkofagi-kenotafi 1420-l. loppu).
- 3:32 Mynämäen kirkko, pohjakaava, 1420-l. loppu, 1430-l.
- 3:33 Mynämäen kirkko, interiööri luoteesta.
- 3:34 Finströmin kirkko, 1440-luku, torni 1465-1470.
- 3:35 Paraisten kirkko, interiööri lännestä, 1440-1460-l. (ns.pseudobasilika).
- 3:36 Hattulan P. Ristin kirkko, eksteriööri lounaasta, 1472-1490.
- 3:37 Hattulan P. Ristin kirkko, pohjakaava.
- 3:38 Hattulan P. Ristin kirkko, lounaasta.

MYÖHÄISGOTIIKKA RUOTSISSA (n. 1435-1520)

- 3:39 Västeråsin tuomiokirkko, eksteriööri kaakosta. Vanhimmat osat 1200-l. lopulta, kuori ja torni 1400-luvulta (spira Nic. Tessin nuor. 1693). Ruotsi.
- 3:40 Västeråsin tuomiokirkko, interiööri lännestä katsottuna.
- 3:41 Strängnäsän tuomiokirkko, eksteriööri etelästä. Ruotsi.
- 3:42 Tukholman Suurkirkko, pohjakaava ja eksteriööri 1400-l. puolivälissä (1300-luvun kirkon osat merkitty mustalla; kirkko nyk. viisilaivainen, koska kappeleiden väliseinät on poistettu).
- 3:43 Tukholman Suurkirkko, interiööri lännestä katsottuna.
- 3:44 Linköpingin tuomiokirkon myöhäisgoottilainen kuori, pohjakaava ja holvit, aloitettu n. 1410, mutta työt keskeytyivät pian ja aloitettiin uudelleen vasta 1480-luvulla, valmistui 1515. Ruotsi.
- 3:45 Linköpingin tuomiokirkko, kuorin interiööri.
- 3:46 Stora Tunan kirkko, interiööri. Kirkko valmistui 1469. Taalainmaa. Ruotsi.
- 3:47 Torsångin kirkko, eksteriööri lännestä. Taalainmaa, Ruotsi.
- 3:48 Torsångin kirkko, asehuoneen holvi, valmistunut n. 1500.
- 3:49 Vikan kirkko, eksteriööri etelästä, 1469, Taalainmaa, Ruotsi.
- 3:50 Vikan kirkko, interiööri.

MYÖHÄISGOTIIKKA SUOMESSA (1400-luku - 1520)

Pohjanmaa

3:51 Isonkyrön vanha kirkko, 1514-30.

3:52 Pietarsaaren msrk:n kirkko, eksteriööri lännestä (huom. länsitorni), 1490-1520, muutettu ristikirkoksi 1700-luvulla.

Varsinais-Suomi

(Ns. Etelä-Suomalaiset hallikirkot; hallikirkko: keski- ja sivulaivat yhtä korkeat. Osa kokonaan uusia kirkkoja, osa vanhempia, jotka nyt holvataan ja varustetaan tiilisillä päätykolmioilla).

3:53 Sauvon kirkko, keskilaivan holveja, valmis 1472, Petrus Murator.

3:54 Sauvon kirkko, pohjakaava, tilan jäsentely holvauksen avulla. Pohjoissivu sakaristo n. 1300.

3:55 Perniön kirkon holveja, interiööri, 1460-l. alku - 1470-l. loppu.

3:56 Perniön kirkon holvi (toinen keskiaikaisen kuoriosan keskilaivan ns. kaksinkertaisista tähtiholveista). Maalaukset Petrus Henrikson Pictorin koulukunta n. 1480.

Uusimaa

3:57 Porvoon kirkon länsipääty (rostockilainen Carsten Nübuhr, 1440-luku).

3:58 Pernajan kirkon länsipääty. Tiilikoristelu 1440-luvun alku, Carsten Nübuhr?

3:59 Pernajan kirkon kuori-ikkuna (alkuperäinen sauvasto).

Satakunta

(Osa kokonaan uusia kirkkoja, osa vanhempia, jotka nyt holvataan ja varustetaan tiilisillä päätykolmioilla.)

3:60 Ulvilan kirkon länsipääty, 1495-1510.

3:61 Ulvilan kirkon interiööri, Sture-holvit.

3:62 Tyrvään kirkko 1506-1516.

3:63 Tyrvään kirkon interiööri.

Häme

3:64 Hollolan kirkko lounaasta, eksteriööri, 1495-1510.

3:65 Hollolan kirkko, rengasholveja.

3:66 Hollolan kirkon interiööri.

3:67 Hauhon kirkon länsipääty, 1510-l..

Turun tuomiokirkon myöhäisgoottilainen vaihe

3:68 Turun tuomiokirkko; eksteriööri etelästä ennen kappelien yhdistämistä, piirros.

3:69 Turun tuomiokirkko, interiööri itään (kirkon korottaminen basilikaksi ja keskilaivan holvaus, 1460-luku, Petrus Murator).

3:70 Turun tuomiokirkon keskilaivan holveja.

3:71 Turun tuomiokirkko, eksteriööri etelästä kappelisarjan yhtenäistämisen ja Kaikkien pyhien kappelin rakentamisen (n. 1470) jälkeen, piirros.

3:72 Turun tuomiokirkko, pohjakaava, rakennusvaiheet.

Luostarikirkot

3:73 Naantalin birgittalaisluostarin kirkko 1480-l., eksteriööri pohjoisesta, piirros. Torni 1794, Mikael Piimänen.

KESKIAJAN LINNA-ARKKITEHTUURIA

Linnat Baltiassa ja Ruotsissa

- 4:1 *Kaarman linnamäki, Saarenmaa, Viro. Muinaislinna 1100-1200-luvulta.*
- 4:2 *Virolaisia ritarikuntalinnoja 1200-1400-luvulta, joissa myöhempiä lisiä. Rakvere, Narva, Toolse ja Laiuse.*
- 4:3 *Toompean linna luoteesta, Tallinna. 1300-luvun muureja.*
- 4:4 *Kuresaaren piispanlinna, Saarenmaa, Viro. Eksteriööri ja pohjakaava, 1300-luvulta.*
- 4:5 *Riikan linna, Latvia, 1300-luku.*
- 4:6 *Tukholman Tre Kronor, 1300-luvun asu, pienoismalli. Ruotsi, al. 1250-l.*
- 4:7 *Kalmarin linna, 1300-luvun asu, pienoismalli. Ruotsi.*
- 4:8 *Bjälbo-suvun palatsi, Vadstena, Ruotsi. Eksteriööri etelästä. Alkuaan 1200-luvulta, paljon myöhempiä muutoksia.*
- 4:9 *Bjälbo-suvun palatsi, rekonstruktio 1300-luvun puolivälin (ylh.) ja 1300-luvun jälkipuoliskon asusta (alh.), jolloin kuningas lahjoitti rakennuksen Birgitalle.*

Linnat Suomessa

- 4:10 *Liedon vanhalinna, muinaislinna, uudistettiin 1100:lla, käytössä 1200-luvun loppuun.*
- 4:11 *Turun linna, eksteriööri lännestä.*
- 4:12 *Turun linna, pohjakaava, I rakennusvaihe, n. 1280-1300.*
- 4:13 *Turun linna, I rakennusvaihe, pienoismalli.*
- 4:14 *Turun linna, pohjakaava, II rakennusvaihe, 1300-luvun alkupuolisko.*
- 4:15 *Turun linna, II rakennusvaihe, pienoismalli.*
- 4:16 *Turun linna, pohjakaava, III rakennusvaihe, 1300-luvun jälkipuolisko.*
- 4:17 *Turun linna, lounaasta, III rakennusvaihe, pienoismalli.*
- 4:18 *Turun linna, keskiaikainen kuninkaansali (alkuaan II rakennusvaiheesta, mutta tässä restauroinnin yhteydessä rekonstruoidussa asussa III rakennusvaiheesta).*
- 4:19 *Turun linna, ns. Nunnakappeli, n. 1400 (Suomen ensimmäiset tähtiholvit).*
- 4:20 *Nunnakappeli raunioituneessa asussa restaurointitöiden aikana (ylemmässä kuvassa jäännöksiä tuhoutuneista holveista, holvin kanta taustaseinällä, ylhäällä betonista valetut rakenteet rekonstruoitavien holvien ripustamista varten. Alemmassa kuvassa uudelleen muuratut holvit ilman keskipilaria, jolla ei enää olekaan holveja kantavaa funktiota).*
- 4:21 *Hämeen linna, pohjakaava, I rakennusvaihe (harmaat osat), aloitettu 1260-luvulla.*
- 4:22 *Hämeen linna, I rakennusvaiheen rekonstruktio.*
- 4:23 *Hämeen linna, II rakennusvaihe (harmaat osat), 1290-luku - ennen 1310.*
- 4:24 *Hämeen linna, II rakennusvaiheen rekonstruktio.*
- 4:25 *Hämeen linna, III rakennusvaihe (ns. Kukkotorni) kaksi alinta kerrosta, n. 1310-1350.*
- 4:26 *Hämeen linna, III rakennusvaiheen rekonstruktio.*
- 4:27 *Hämeen linna myöhempien rakennusvaiheiden jälkeen (1300-luku - 1450, tornit n. 1450-1520).*
- 4:28 *Hämeen linna luoteesta.*
- 4:29 *Hämeen linna, yksityiskohta pihafasadin koristelusta.*
- 4:30 *Viiipurin linna, pääosiltaan 1300- ja 1400-luvulta.*
- 4:31 *Kastelholman linna, (aloitettu 1200-luvun lopussa) 1300-luvun loppu, Sund.*
- 4:32 *Raaseporin linna kaakosta, aloitettu 1300-luvun lopulla, pohjakaava, Snappertuna.*
- 4:33 *Raaseporin linna lännestä.*
- 4:34 *Olavinlinna pohjoisesta, 1475-1490-l. (vasemmalla oleva ns. Kijlin torni 1600-luvulta), bastionit 1700-luvulta.*
- 4:35 *Olavinlinna, pohjakaava (alkuper. punaisella).*

4:36 Olavinlinna, kuninkaansali.

4:37 Kuusiston piispan linna, pohjakaava, 1300-1400-luku, aloitettu 1317.

4:38 Kuusiston piispan linna 1400-luvun lopulla, M. Schjerfbeckin akvarelli 1889 ennallistus.

4:39 Kuusiston piispan linnan rauniot.

KESKIAJAN KAUPUNGIT

Ruotsissa

4:40 *Sigtuna, nyk. asemakaava ja keskiaikaisen kaupungin aluetta osoittaman kulttuurikerrostuman laajuus. Ruotsi.*

4:41 *Lund, asemakaava 1300-luvun puolivälissä. Skoone, Ruotsi.*

4:42 *Tukholma, asemakaava 1200-luvun lopussa ja 1500-luvun alussa.*

4:43 *Tukholman vanha kaupunki (Staden mellan broarna), ilmakekuva.*

4:44 *Keskiaikaisia kauppiaantaloja, Visby, Ruotsi.*

4:45 *Mårten Skinnaren talo, 1520. Vadstena, Ruotsi.*

4:46 *Visbyn kaupunginmuuria, 1200-luvun jälkipuolisko - 1300-luvun alku. Ruotsi.*

Virossa

4:47 *Tallinnan kaupunginmuuria Laboratooriumi-kadulla, 1300-luvulta.*

4:48 *Tallinnan kaupunginmuuria luoteisosasta torneineen, 1400-luvulta.*

4:49 *Tallinnan kaupunginmuuri 1500-luvun keskivaiheilla.*

Suomessa

4:50 *Turun keskiaikainen asemakaava, valkoinen alue kirkon ympärillä n. 1400 (Kaupunki kasvoi vielä keskiajallakin, erityisesti toisaalta joen suuntaan itärannalle ja toisaalta joen toiselle puolelle, joen yli johtavan tien varteen).*

4:51 *Porvoon vanhan osan asemakaava 1696 mittauksen mukaan (huom. joen suuntaiset kadut sekä vanhimmassa osassa lähimpänä rantaa säilynyt keskiaikainen tonttijako: kapeat tontit läpi korttelin).*

4:52 *Viipuri 1550-luvulla (kapteeni V. Granbergin rekonstruktio).*

KESKIAJAN KUVANVEISTO

Kuvanveisto Skandinaviassa romaanisella kaudella n. 1100-1235

Arkkitehtuurikuvanveisto

- 4:53 Lundin tuomiokirkko, pohjoisportaali, 1100-luvun alku. Ruotsi.
 4:54 Lundin tuomiokirkko, kryptan figuuripylväs (Jätten Finn).
 4:55 Hablingbon kirkko, portaali, 1100-luvun viimeinen kolmannes (nyk. 1300-luvulla rakennetun kirkon pohjoisportaalina), ns. Majestatis-mestari. Gotlanti, Ruotsi.

Ruotsin kastealtaat

- 4:56 Tingstadin kirkon kasteallas, 1100-luvun lopulta, gotlantilainen mestari Sighraf. Itä-Göötanmaa, Ruotsi.
 4:57 Atlingbon kirkon kasteallas, 1100-luvun puoliväli, ns. Byzantios-mestari (työpaja). Gotlanti, Ruotsi.
 4:58 Vängen kirkon kasteallas, 1100-luvun loppu, mestari Hegvald (epävarma nimitys). Gotlanti, Ruotsi.

Tanska

- 4:59 Riben tuomiokirkko, eteläportaali ns. Kathoveddören. Tanska.
 4:60 Viborgin tuomiokirkko, apsisen ulkoseinää reliefeineen. Tanska.
 4:61 Ns. kultainen alttari Lisbjergin kirkosta, n. 1150. Tanska.
 4:62 Krusifiksi Åbyn kirkosta (osa hävinneestä kultaisesta alttarista), 1100-luvun alku. Tanska.

Puukuvanveisto

- 4:63 Krusifiksi, 1100-luvun loppu, Väten kirkko, Gotlanti.
 4:64 Yksityiskohta edellisestä.
 4:65 Madonna Mosjön kirkosta, 1100-luvun jälkipuolisko. Ruotsi.
 4:66 Madonna Viklaun kirkosta, 1170/1190. Ruotsi.
 4:67 Madonna Urnesin kirkosta ja P. Olavi tai Kristus Vaernesin kirkosta, n. 1200. Norja.

Romaaninen kausi ja varhaisgotiikka Suomessa (n. 1150-1300-luvun alku)

- 4:68 Sundin pronssinen nuijanpää, 1100- ja 1200-luvun vaihde [Ahvenanmaan museo].
 4:69 Finströmin kirkon puinen naamio (Finn-jätti, pahan karkoittaja), n. 1150. [Finström]
 4:70 Korppoon madonna 1200/1225 (romaanisia piirteitä, mutta liittyy tyylillisesti lähinnä Chartres'n katedraalin varhaisgoottilaisen länsiportaalin veistoksiin). [KM]
 4:71 Urjalan madonna -kaappi, 1250/1275 (muutettu 1400-l:lla P. Annaksi, jolloin pää uusittu: Sääksmäen mestari). [KM]
 4:72 Maria-kaapin ovet Kumlingen kirkossa, 1200-luvun jälkipuoli. [Kumlinge]
 4:73 Ruskon P. Olavi, 1290-luku (Väten mestari, Gotlanti). [Turun hist. museo]
 4:74 Vanajan krusifiksi, 1250-75 (Etelä-Skandinaviasta). [Hämeen linna]

**Kuvanveisto Ruotsissa varhais- ja täysgotiikan aikana
(n. 1235-1275 ja 1275-1435)**

Arkkitehtuurikuvanveisto

- 5:1 Upsalan tuomiokirkko, pohjoisportaali, 1200-luvun loppu (ja 1800-luvun loppu)
 5:2 Upsalan tuomiokirkko, eteläportaali, 1300-luvun alku(ja 1800-luvun loppu)
 5:3 Upsalan tuomiokirkko, eteläportaali, yksityiskohta.
 5:4 Upsalan tuomiokirkko, eteläportaali, yksityiskohta.
 5:5 Upsalan tuomiokirkko, kuorikäytävän pilarin konsoli, n. 1350, ns. Kragstensmästare, alhaalla P. Stefanuksen kivittäminen, ylhäällä Tallirenki Stefanus ja Beetlehemin tähti.
 5:6 Dalhemin kirkko, länsiportaali, Ruotsi (Gotlanti), 1300-luvun alku.
 5:7 Dalhemin kirkko, länsiportaali, kapiteelinauhan veistokset, 1300-luvun alkku (ns. Fabulator-mestari tai ns. Martebon mestari, P. Mikael ja lohikäärme).
 5:8 Stångan kirkko, eteläportaali ja fasadin veistokset sekä yksityiskohta kapiteelinauhan veistoksista, Ruotsi (Gotlanti), 1300-luvun puoliväli (ns. Egyptianicus-mestari, detaljikuvassa Betlehemin lastenmurha).

Puukuvanveisto

- 5:9 Krusifiksi (kalvaarioryhmä) Gualövin kirkosta, Ruotsi (Skoone), 1225/50.
 5:10 Krusifiksi (alkuaan kalvaarioryhmä), Öjan kirkko, Ruotsi (Gotlanti), 1270-luku.
 5:11 Sureva Maria Öjan kirkon kalvaarioryhmästä.
 5:12 Krusifiksi, Risingen kirkko, Ruotsi, 1300-luvun puoliväli (ns. Linköpingin mestari).
 5:13 Madonna, Överjärnan kirkko ja P. Olavi Valön kirkosta, Ruotsi, 1200-luvun puoliväli.
 5:14 P. Olavi Väten kirkosta, Ruotsi (Gotlanti), 1200-luvun loppu (ns. Väten mestari).
 5:15 P. Olavi Bungen kirkosta, Ruotsi (Gotlanti), 1300-luvun alku (ns. Bungen mestari).
 [SHM]
 5:16 Madonna, Kungs-Husbyn kirkko, Ruotsi, 1300-luvun puoliväli.
 5:17 P. Birgitta, Vadstenan luostarikirkko, Ruotsi, n. 1390, italialainen.
 5:18 P. Birgitta, Vadstenan luostarikirkko, n. 1425 (Johannes Junge ?).
 5:19 P. Anna itse kolmantena, Vadstenan luostarikirkko, n. 1425 (Johannes Junge).

Täysgotiikka Suomessa (1300-luvun alku - 1400-luvun alku)

- 5:20 Nousiaisten madonna, 1300-luvun alku (Bungen mestari?) [KM]
 5:21 Kalannin P. Olavi, 1300/1350 (tyylillisesti vanhoillinen). [KM]
 5:22 Liedon madonna, 1320/1350, Liedon mestari (vanhoillinen). [Turun hist.museo]
 5:23 Raison P. Martti toursilainen, 1320/1350, Liedon mestari. [KM]
 5:24 Raison madonna, 1320/1350, Liedon mestari. [KM]
 5:25 Hattulan madonna, 1320/1350, Liedon mestari. [Hattula]
 5:26 Marttilan krusifiksi, 1320/1350, Liedon mestari. [Marttila]

Kuvanveisto Skandinaviassa ja Virossa myöhäisgotiikan aikana n. 1435-1520

- 5:27 Täysgoottilainen alttarikaappi, Lundin tuomiokirkko, 1398. Ruotsi.
- 5:28 Lundin tuomiokirkon alttarikaapin keskiosa.
- 5:29 Alttarikaappi, Vadstenan luostarikirkko, Ruotsi. Hans Hesse ja Johannes Stenrat/työpaja, 1459.
- 5:30 Edellisen ykstyiskohta.
- 5:31 Alttarikaappi, Tukholman Suurkirkosta (välillä Österåkerin kirkossa, nyk. museossa), Hermann Rode/työpaja, 1468. [SHM]
- 5:32 Alttarikaappi, Olavin kirkko, Tallinna, (entinen Nikolauksen kirkon pääalttarikaappi), Hermann Rode, 1481.
- 5:33 P. Viktorin marttyyrius. Yksityiskohta edellisen oikeasta siivestä. H. Rode.
- 5:34 P. Olavin alttarikaappi, Värmdön kirkko, Ruotsi. Lars Snickare, 1514.
- 5:35 Bernt Notke (työpaja), alttarikaappi Århusin tuomiokirkosta, 1479. Tanska. Suljettuna.
- 5:36 Edellinen avonaisena.
- 5:37 Yksityiskohta edellisestä, Neitsyt Marian kruunaus.
- 5:38 Yksityiskohta edellisestä, yläosan ovien ulkosivujen maalaukset P. Sebastianus ja P. Antonius.
- 5:39 Bernt Notke, Pyhä Yrjänä -ryhmä, Tukholman Suurkirkko, 1489.
- 5:40 Kaarle Knuutinpoika Bondea esittävä puuveistos, Gripsholm, Ruotsi. Alkuperä tuntematon, attribuoidaan usein Bernt Notkelle, n. 1470 tai myöhempi.
- 5:41 Bernt Notke, alttarikaappi, Pyhän Hengen kirkko, Tallinna, 1483.
- 5:42 Yksityiskohtia edellisestä. Vas. ylh. maalaus vasemman puoleisesta välisivusta, oik. ylh. P. Olavi ja P. Anna, vas. alh. maalaus P. Elisabethin kuolema vasemman puoleisesta välisivusta, alh. kesk. lahjoittaja alttarin keskiosasta, alh. oik. apostoleja alttarin keskiosasta.
- 5:43 Alttarikaappi, Vadstenan luostarikirkon pääalttari, Ruotsi. Jan Borman n. 1500.
- 5:44 Claus Berg (työpaja), alttarikaappi S:t Knud-kirkko, Odense, Tanska, n. 1507/22.
- 5:45 Yksityiskohta edellisestä, Helluntain ihme.
- 5:46 Yksityiskohta edellisestä.
- 5:47 Yksityiskohta edellisestä.
- 5:48 Hans Brüggemann, alttarikaappi Schleswigin tuomiokirkosta (ennen Tanskaa), Saksa, 1521.
- 5:49 Yksityiskohta edellisestä.
- 5:50 Yksityiskohta edellisestä.

Myöhäisgotiikka Suomessa (1400-luvun alku -1520)

- 5:51 Kalannin Barbara-alttari, ovien maalaukset, 1410/1415, mestari Franke (Hampuri). [KM]
- 5:52 Kalannin Barbara-alttari, Väittely kolmesta ikkunasta (ovien maalaussarjan ensimmäinen aihe).
- 5:53 Kalannin Barbara-alttari, Paimenen petos.
- 5:54 Kalannin Barbara-alttari, P. Barbaran kuulustelu.
- 5:55 Kalannin Barbara-alttari, veistopuoli. Korpuksen keskiosassa Neitsyt Marian kuolema ja taivaallinen kruunaus.
- 5:56 Nousiainen, P. Henrikin sarkofagi, 1415/1430 (1429?) [Nousiainen].
- 5:57 Nousiainen, P. Henrikin sarkofagi, piirros kansilaatasta, P. Henrik ja Maunu II Tavast (sarkofagin lahjoittaja), 1415/1430 (1429?) [Nousiainen, kopio KM]
- 5:58 Nousiainen, sarkofagi, sivulaatta, Ristiretkeläisten tulo Suomeen.
- 5:59 Nousiainen, sarkofagi, sivulaatta, P. Henrikin kuolema.
- 5:60 Kalvolan madonna, "Kaunis Madonna", Lyypekki 1400/1450. [KM]
- 5:61 Kalvolan madonna, yksityiskohta.

- 5:62 Uudenkaupungin apokalyptinen madonna, 1430-1440-luku, tallinnalainen Marquard Hasse (?). [KM]
- 5:63 Turun tuomiokirkon Pietà, mahdollisesti saksalaista tuotantoa, 1300-l. lopulta [Turku]
- 5:64 Ulvilan P.Olavi, Ulvilan mestari 1430-luku. [Ulvila]
- 5:65 Sääksmäen P. Dominicus n. 1450, Sääksmäen mestari. Lyypekkiläinen esikuvat. [KM]
- 5:66 Kaarinan madonna, Kaarinan mestari, n. 1500 [KM]
- 5:67 Someron alttarikaappi, n. 1500 (Stralsund?). [KM]
- 5:68 Taivalsalon alttarikaappi, 1490/1500 (Ruotsi). [KM]
- 5:69 Akaan P. Henrik ja Vesilahden P. Eerik, 1500/1525 (Lyypekkil. mestari, Berndt Notken seuraaja Henning von der Heiden?) [KM]
- 5:70 Hattulan P. Olavi, Henning von der Heiden, n. 1505 [Hattula]
- 5:71 Vanajan alttarikaappi, n. 1510-1520 (Antwerpen). [Vanaja]

KESKIAJAN SEINÄMAALAUUS

Seinämaalaus Skandinaviassa romaanisella kaudella n. 1100-1235

- 6:1 *Råstedin kirkon triumfikaaren ja kuorin itäseinän maalauksia, Tanska, n. 1175.*
- 6:2 *Finjan kirkon triumfikaaren maalauksia, Skoone, Ruotsi. 1100-luvun jälkipuolisko.*
- 6:3 *Garden kirkon tornikaaren alasivun maalauksia, Gotlanti, Ruotsi. 1200.*

Seinämaalaus Skandinaviassa varhais- ja täysgotiikan aikana, n. 1235-1275 ja 1275-1435

- 6:4 *Dädesjön kirkon kattomaalaukset, Småland, Ruotsi (romaaninen kirkko; goottilaiset maalaukset, jotka säilyneet parhaiten katossa, n. 1275).*
- 6:5 *Yksityiskohta edellisestä. P. Stefanus näkee Beetlehemien tähden hevosia juottaessaan.*
- 6:6 *Södra Rådan kirkko, interiööri, Värmland, Ruotsi (täysgoottilaiset maalaukset takana näkyvässä kuorissa, runkokuoneen maalaukset myöhäisgoottilaisia).*
- 6:7 *Södra Rådan kirkko, kuorin maalauksia, päivätty 1323.*
- 6:8 *Strängnäsän tuomiokirkon keskilaivan holvimaalauksia, Ruotsi, (Sö), n. 1300.*
- 6:9 *Ringsteden S:t Bendt -kirkon ristikeskuksen holvin maalauksia, Tanska, n. 1300.*
- 6:10 *Vester Brobyn kirkon maalauksia (Eläinten luominen), Tanska, n. 1375.*

Seinämaalaus Skandinaviassa myöhäisgotiikan aikana n. 1435-1520

- 6:11 *Myöhäiskeskiaikainen, rikasmuotoinen ruodeholveilla ja kalkkimaalauksilla varustettu kirkkotila. Härkebergan kirkko, Ruotsi, (Up) maalaukset Albertus Pictor eli Albert Maalari, 1480-luku.*
- 6:12 *Ristinkanto, esimerkki kertovista raamatullisista aiheista. Kongsteden kirkko, Tanska, 1430-40.*
- 6:13 *Aadam ja Eeva Paratiisista karkoittamisen jälkeen. Esimerkki laatukuvamaisen, realistisen aineksen esiintymisestä myöhäiskeskiaikaisissa kalkkimaalauksissa. Ylhäällä Aadam ja Eeva, Ärentunan kirkko, Ruotsi, 1440-50; alhaalla Aadam, Äspön kirkko, Skoone, Ruotsi, 1400-luvun loppu.*
- 6:14 *Kohtauksia Birgittan elämästä. Esimerkkinä pyhimyslegendoihin liittyvistä aiheista. Johannes Rosenrod, Tenstan kirkko, Ruotsi (Up), 1437.*
- 6:15 *Seitsemän kuoleman syntiä. Esimerkki opettavasta aiheesta. Ärentunan kirkko, Ruotsi, 1400-luvun puoliväli.*

- 6:16 *Litslenan kirkon maalaussarjasta "Kymmenen käskyä", Ruotsi (Up), 1430-40.*
- 6:17 *"Älä varasta", saksalainen puupiirros Heidelbergistä, n. 1400. Litslenan maalausten mallikuva.*
- 6:18 *Biblia pauperumin typologinen esitys Daavid ja Goljat, Kristus tuonelassa, Simson ja leijona, saksalainen puupiirros 1400-luvulta. Edelliseen perustuva Simson ja leijona Starbyn kirkosta, Albertus Pictor, n. 1500, Ruotsi.*
- 6:19 *Lahjoittajan kuva Johannes Rosenrodin maalauksista Tenstan kirkosta, Ruotsi, Stavby (Up), 1437.*

a. Mälarenin maalauslukkunnat

- 6:20 Johannes Rosenrod, Tenstan kirkon maalauksia, Ruotsi (Up), signeerattu ja päivätty 1437.
 6:21 Ärentunan koulukunta, Kuningasten kumarrus, 1440-50, Ärentunan kirkko.
 6:22 Johannes Iwan, Vendelin kirkon maalauksia, Ruotsi (Up), 1451-52.
 6:23 Ns. Tierpin mestari, Tierpin kirkon maalauksia, Ruotsi (Up), 1470-luku.
 6:24 Albertus Pictorin maalauksia Salan kirkosta, Ruotsi, Västmanland, n. 1466. Kuorimaa-
 laukset attribuoitu aiemmin Petrus Mälaren nimiin.
 6:25 Albertus Pictorin maalauksia Härkebergan kirkosta, Ruotsi (Up), 1480-luku.
 6:26 Albertus Pictorin maalauksia Härkebergan kirkosta, Ruotsi (Up), 1480-luku.
 6:27 "
 6:28 "

b. Keski-Ruotsin maalarit

- 6:29 Ns. Risingen mestari (l. Christian), Risingen kirkon maalauksia, 1430-luku, Ruotsi (Ig).
 6:30 Amund, Södra Rådan kirkon runkokuoneen maalauksia, Ruotsi, Värmland, signeerattu ja
 päivätty 1494.

KESKIAJAN SEINÄMAALAUUS SUOMESSA**Ahvenanmaa, 1200-luvun loppu, 1300-luvun alku**

- 6:31 Jomalan kirkko, tornin alakertaan johtavan holvikaaren maalauksia, n.1285.
 6:32 Metsästäjä, maalaus Risingen kirkosta (Ig) 1200-luvulta ja kalenterikuva 1300-luvulta.
 6:33 Lemlandin kirkko, Ehtoollinen (ylempi), P. Nikolauksen legenda (alempi), 1200-luvun
 loppu.
 6:34 Sundin kirkko, P. Margareeta, n. 1300.
 6:35 TYHJÄ (gotlantil. vrt.esim.)

Mantereen vanhimmat maalaukset, 1300-1350: ruodeornamentiikka.

- 6:36 Turun tuomiokirkon sivulaivojen ruodekoristelua, 1340-luvulta.

Holvivaippaornamentiikka ja yksittäiset kuvaesitykset, 1400-1450

- 6:37 Finströmin kirkon kuoriseinän maalauksia, 1430/1450/1400-luvun loppu.
 6:38 Turun tuomiokirkon P. Ristin kappelin holvimaalauksia, 1470-luku. (vrt. Johannes Iwanin
 maalaukset)

Ns. "primitiiviset" maalaukset, 1400-luvun puoliväli ja jälkipuolisko.

- 6:39 Pernajan kirkon maalauksia, 1400-l:n puoliväli/jälkipuolisko.
 6:40 Sipoon kirkon maalauksia, 1400-luvun puoliväli/jälkipuolisko. Syntiinlankeemus.
 6:41 Karjan kirkon maalauksia Saarenmaalta, n. 1340, Viro.
 6:42 Maarian kirkon maalauksia, n. 1450.
 6:43 Pyhtään kirkon maalauksia, 1400-luvun jälkipuolisko. Pyhimyksiä ja Golgata.
 6:44 Pyhtään kirkon maalauksia - holvimaalauksia.
 6:45 Korppoon kirkon maalauksia, n. 1450 (?).

Ns. Kalannin eli Petrus Henrikssonin koulukunnan maalaukset 1460-1480-luku.

- 6:46 Kalannin kirkko, sakariston holvimaalauksia, 1400-l. puoliväli (vrt. ns. Ärentunan ryhmän maalaukset)
- 6:47 Taivassalo, ylh. P.Laurentius, alh. Jeremias, Pietari Henrikinpojan koulukunta, 1460-luku (vrt. ns. Tierpin koulukunnan maalaukset).
- 6:48 Kalannin kirkko, maalausten lahjoittaja kirkkoherra Martinus Olai ja P. Pietari 1470/71, Petrus Henriksson Pictor.
- 6:49 Kalannin kirkko, Neitsyt Maria ja Jeesus ihmiskunnan esirukoilijana.
- 6:50 Kalannin kirkko, P. Erasmusuksen marttyyrikuolema.
- 6:51 Paraisten kirkon maalauksia, Kristus ja Maria ihmiskunnan esirukoilijoina 1486, Petrus Henriksson Pictor.

Kumlingen maalaukset 1490/1510 (?).

- 6:52 Kumlingen kirkon maalauksia, 1490/1510 (?).
- 6:53 Kumlingen kirkon maalauksia, 1490/1510 (?). Arkkienkeli Mikael punnitsee syntisten sieluja viimeisellä tuomiolla.
- 6:54 Kumlingen kirkon maalauksia, Elonkorjuun ihme ja Pako Egyptiin.

Keskiajan lopun maalaukset. Kertovia aiheita myös holvipinnoilla. Vrt. Albertus Pictor.**a. Hattulan-Lohjan ryhmä: suuret koristeluohjelmat**

- 6:55 Hattulan kirkon maalauksia, 1510/1522.
- 6:56 Hattulan kirkko, yksisarvinen.
- 6:57 Hattulan kirkko, Ehtoollinen.
- 6:58 Lohjan kirkon maalauksia 1510/1522.
- 6:59 Lohjan kirkko, Jeesus ja ryövärit ristillä, Ristiltäotto, Pietà, Kuolleista herättäminen, Hautaanlasku, Jeesus Herodeksen edessä, Jeesuksen ihmeteot.
- 6:60 Lohjan kirkon holvi, Neitsyt Marian ihmeteot.
- 6:61 Lohjan kirkko, Paratiisi.
- 6:62 Lohjan kirkko, Paholainen auttaa lypsämään vieraan lehmää.
- 6:63 Lohjan kirkko, Enkelten ilmoitus paimenille ja Kuningasten kumarrus.

b. Länsi-Uudenmaan ryhmä

- 6:64 Inkoon kirkko, Kuolemantanssi. 1510/22.
- 6:65 *Bernt Notke, Kuoleman tanssi. Nikolauksen kirkko, Tallinna, 1400-luvun loppu. Osa.*
- 6:66 *Bernt Notke, Kuoleman tanssi. Nikolauksen kirkko, Tallinna, 1400-luvun loppu. Osa.*
- 6:67 Espoon kirkon maalauksia, 1510/1522.
- 6:68 Espoon kirkko, holvimaalauksia.
- 6:69 Rauman fransiskaaniostarin kirkon maalauksia, 1510/22.

c. Rymättylä

6:70 Rymättylän kirkon maalauksia, 1510/1522 (Lars Snickare).

6:71 Lars Snickare, Värmdön kirkon alttarikaapin ovimaalaus, 1514. Ruotsi.

Lasimaalaus, taidekäsityö ja paneelimaalaus

7:1 Dalhemin kirkon lasimaalaus, P. Margareta, n. 1250, Gotlanti, Ruotsi.

7:2 Etelhemin kirkon lasimaalaus, Kristuksen kaste, n. 1300, Gotlanti, Ruotsi.

7:3 Raison kirkon lasimaalaus, Apostoli Simon, 1340-luku. [KM]

7:4 Nauvon kirkon lasimaalaus, P. Olavi, 1425-50. [KM]

7:5 Huittisten alttarivaate, Birgitta Anundintytär Naantalinnun nunnaluostarista 1400-luvun loppu. [KM]

7:6 Albertus Pictor, Upsalan tuomiokirkon Maria-kasukka, 1400-l. loppu.

7:7 Albertus Pictor, Piispan kasukan selkäkilpi Sigtunan Marian kirkosta ja Kirjailtu risti kasukan selästä, Flisby, Smoolanti, 1400-luvun loppu.

7:8 Albertus Pictor, Bursa (alttaritarvikkeiden säilytysrasia), Turun tuomiokirkko, 1400-l. lopulta.

7:9 Albertus Pictorin työpaja, Urjalan alttarikaapin ovimaalaukset (Hemming ja P. Birgitta), 1400-luvun loppu. [Hämeen museo, Tampere]

7:10 Hollolan kirkon rautakoristeinen eteläovi, 1400-l.?

7:11 Piispa Hemmingin pyhänjäänöslipas, Lars Snickare, 1514, Turun tuomiokirkko.

1500-LUKU

VANHEMPI VAASA-AIKA n. 1520-1610.

Renessanssi n. 1540-

Linnat Ruotsissa

7:12 Gripsholm, aloitettu 1537 (insinööri-upseeri Henrik v. Cöllen)

7:13 Gripsholm, pohjakaava (esilinnan sisältyy keskiaikaisen linnan osia, mm. numerolla 9 merkitty tila).

7:14 Gripsholm, ns. Kaarle-Herttuan kamari, 1570-l.

7:15 Vadstena, aloitettu 1545. (ins.-upseeri Joachim Bulgerin).

7:16 Vadstena, pohjakaava (huom. vallit ja rondellit; edellisen kuvan päärakennus on neljän alasu).
 7:17 Vadstena, ilmakuva linnanpuolelta (vallit purettu v 1850 ja korvattu kuvassa näkyvillä muureilla).

7:18 Vadstena, nykyinen tilanne.

7:19 Vadstena, vanhimman asun rekonstruktio (Lundberg).

7:20 Malmön linna, 1536-42, Skoone. (Rakennuttaja Tanskan Kristian III, mestarina Morten Bussert).

7:21 Vadstena, pääfasadin keskiosa (huom. linnankirkon ikkunat), pääportaali Pierre de la Roche, 1563.

7:22 Vadstena, linnan sali

7:23 Vadstena, päärakennus (ylin kerros Juhana III:n ajalta, muutostöiden johdossa Arendt de Roy).

- 7:24 *Kronoborgin linna, 1574-85, Helsingør, Tanska. Rakennuttajana Tanskan Fredrik II, mestarina Anton von Opbergen.*
- 7:25 *Kalmarin linna 1500-luvun muutostöiden jälkeen (aloitettu 1535, valmistunut pääosin 1570-luvulla).*
- 7:26 *Kalmar, pohjakaava.*
- 7:27 *Kalmar, pihaa, Roland Macklen kalkkikiviportaalit ja linnan kaivo, 1570-luku.*
- 7:28 *Kalmar, linnan kaivo 1579.*
- 7:29 *Kalmar, Eerik XIV:n huone I. Kuninkaanhuone, 1558-62 (saksal. mestarit).*
- 7:30 *Kalmar, Eerik XIV:n huone, paneelin intarsiatyötä.*
- 7:31 *Kalmar, ns. Ruutusali, 1571 (Arendt Lamprecht).*
- 7:32 *Kalmar, ns. Harmaa sali, 1585 (Arendt Lamprecht).*
- 7:33 *Kalmar, ns. Kultainen sali. (Huom. Sebastian Serlion mallikirja 1537)*
- 7:34 *Tukholman linna Vaasa-ajan muutostöiden (lähinnä Willem Boy) jälkeen, Govert Camphuysenin maalaus, 1661.*

Linnat Suomessa

- 7:35 *Hämeen linna, tykkitorni, 1559-69 (Henrik von Cöllen ja Staffan Mattson).*
- 7:36 *Turun linna, tykkitorni, 1568-74 (Henrik von Cöllen ja Staffan Mattson).*
- 7:37 *Kajaanin linna, aloitettu 1604, Jac. Ahrenbergin ennallistus ja pohjakaava 1700-luvun piirroksen mukaan.*
- 7:38 *Kajaanin linnan raunioita.*
- 7:39 *Viipurin Vallin kaupunginosan bastionivarustus, al. 1563, mittaus 1600-luvulta.*
- 7:40 *Turun linna (huom. ylimmäksi rakennettu renessanssikerros, 1556-1561).*
- 7:41 *Turun linnan piha (huom. porrastornit).*
- 7:42 *Turun linnan renessanssikerros, pohjakaava.*
- 7:43 *Turun linna, Kuninkaan sali (Herttuan sali).*

Kirkot

- 7:44 *Klaran kirkko (Willem Boyn suunnittelema), Tukholma, 1577-90.*
- 7:45 *Jaakobin kirkko, Willem Boyn suunnittelema 1558 (vas.). Valmistunut 1643 (oik.), Tukholma.*
- 7:46 *Turun Pyhän Hengen kirkko 1588-91, sijainti 1634 kartassa (tonttijako 1754-56 kartan mukaan).*

Kartanolinnat

- 7:47 *Glimmingehus, Skoone, Ruotsi, n. 1500 (Adam von Düren).*
- 7:48 *Kuitian kartano (Parainen), 1530-luku (pohjakerros 1400-luvun lopulta?).*
- 7:49 *Kankaisten kartano (Masku), 1550 (ylin kerros 1935).*
- 7:50 *Kankaisten kartano, interiööri.*
- 7:51 *Sjundbyn kartano (Siuntio), n. 1560.*

Kuvataide Ruotsissa

- 7:52 *Tuntematon taiteilija, Kustaa Vaasa, Willem Boyn reliefimuotokuvan (n. 1558) mukaan.*
- 7:53 *Domenicus Verwilt, Eerik XIV, n. 1560. [NM]*
- 7:54 *Steven van der Meulen, Eerik XIV, 1561.*
- 7:55 *Johan Babiasta van Uther, Katarina Stenbock, 1570-l.*

- 7:56 Tuntematon taiteilija, *Juhana III, kopio 1600-l.*
- 7:57 Urban maalari, *Auringonsappi, 1535. [Tukholman Suurkirkko]*
- 7:58 Willem Boy, *Kustaa Vaasan hautamonumentti, 1570-72 (tilattu 1562, pystytetty 1583), Upsalan tuomiokirkko.*
- 7:59 Willem Boy, *Kustaa Vaasan hautamonumentti (Kustaa Vaasa, k. 1560, kuningatar Katarina, k. 1535, kuningatar Margareeta, k. 1551); Prinsessa Isabellan hautamonumentti, v. 1580, Strängnäsins tuomiokirkko; Katarina Jagellonica hautamonumentti, n. 1590, Upsalan tuomiokirkko.*
- 7:60 Willem Boy, *Prinsessa Isabellan hautamonumentti, n. 1580, Strängnäsins tuomiokirkko.*
- 7:61 Cornelis Floris, *Tanskan Fredrik I:n hautamonumentti, 1551-56, Schleswigins tuomiokirkko, Tanska.*

Kuvataide Suomessa

- 7:62 Turun linnan portinvartijan huoneen maalauksia, 1530 (Ulf Maalari?).
- 7:63 Turun linnan portinvartijan huoneen maalauksia, "Pari".
- 7:64 Isonkyrön kirkon maalauksia, länsiseinä 1560.
- 7:65 Isonkyrön kirkko, itäseinä.
- 7:66 Isonkyrön kirkko, Beetlehemins lastenmurha.
- 7:67 Glanshammarins kirkon maalauksia, Anders Jordansson Ryttare, 1589. Ruotsi.

1600-LUKU

SUURVALTA-AIKA RUOTSISSA JA SUOMESSA n. 1610-1720

- Nuorempi Vaasa-aika n. 1610-1650 (myöhäisrenessanssi) ja

- Karoliininen aika n. 1650-1720 (barokki)

Tyylikäsitteiden soveltaminen suurimpaan osaan suomalaista aineistoa on vaikeaa.

NUOREMMAN VAASA-AJAN ARKKITEHTUURI, N. 1610-1650

Kirkot Ruotsissa

7:68 *Jaakobin kirkko, Tukholma (Willem Boyn aloittama 1558, Hans Försterin valmiiksi rakentama 1634-43).*

7:69 *Jaakobin kirkko, pohjakaava ja holvimuodot sekä pitkittäisleikkaus.*

Pitkäkirkot Suomessa (keskiaikaisen kirkkotyyppin säilyneet esimerkit sijoittuvat karoliiniseen aikaan)

8:1 Tervolan kirkko, eksteriööri etelästä, 1687-89.

8:2 Sodankylän kirkko, eksteriööri lounaasta, 1686.

8:3 Hailuodon kirkko, eksteriööri lounaasta, rekonstruktiopiirustus kirkon vanhimmasta asusta n. 1620 (kirkkoa jatkettiin 1686, paloi 1968).

8:4 Hailuodon kirkko, eksteriööri pohjoisesta, pienoismalli.

8:5 Hailuodon kirkko, pohjakaava.

8:6 Hailuodon kirkko, interiööri itään.

8:7 Tornion kirkko ja tapuli, eksteriööri lounaasta, 1684-86.

8:8 Utajärven kirkko, eksteriööri etelästä, 1762.

8:9 Karunan kirkko, eksteriööri kaakosta, 1685-86. [Seurasaaren ulkomuseo]

8:10 Pyhämaan kirkko, eksteriööri kaakosta, 1647-52.

8:11 Pyhämaan kirkko, länsipääty, poikittäisleikkaus itään, pohjakaava (kylkiäiset purettu, vesikaton vuoliaiset ja vinotuet).

Kaupunkipalatsit ja kartanot Ruotsissa

8:12 *Hans Jakob Kristler, "Makalös", Jacob De la Gardien kaupunkipalatsi, 1635-42, palanut 1825.*

8:13 *Simon de la Vallée, Fiholmin kartano, siipirakennus, 1639-42.*

KAROLIINISEN AJAN ARKKITEHTUURI, n. 1650-1720

Barokki Ruotsissa (n. 1650-1680)

- 8:14 *Louis de Geerin/Ebba Brahen palatsi, 1646, Tukholma.*
- 8:15-17 *Tukholman ritarihuone, Justus Vingboons (fasadit pääpiirteissään) 1653, valmistunut Jean de la Valléen johdolla (mm. katto, ns. säterikatto) n. 1675.*
- 8:18 *Jean de la Vallée, Oxenstiernan palatsi, 1651, Tukholma.*
- 8:19 *Jean de la Vallée, Runsan kartano (Up), 1660-luku.*
- 8:20 *Caspar Vogel ja Nicodemus Tessin vanhempi, Skoklosterin linna, 1654-71 (Up.)*
- 8:21 *Nicodemus Tessin vanh., Drottningholmin linna, aloitettu 1662 (valm. pääpiirteissään 1680-luvun alussa, mutta monet sisustukset myöhempiä).*
- 8:22 *Nicodemus Tessin vanhempi, Drottningholm, Hedvig Eleonoran paraatimakuuhuone, valm. 1683.*
- 8:23 *Drottningholmin linnan puisto (perustuu pääpiirteissään Nic. Tessin nuor. suunnitelmaan vuodelta 1681).*
- 8:24 *Nic. Tessin vanhempi, Valtionpankki 1674-80, Tukholma.*
- 8:25 *Nicodemus Tessin nuorempi, Tukholman linna, aloitettu 1697 (vanhan linnan uusiminen aloitettiin jo 1690, vuoden 1697 tulipalon jälkeen rakennettiin kokonaan uusi linna, valmis pääpiirteissään 1750-luvulla, osa interiööreistä myöhempiä).*
- 8:26 *Nicodemus Tessin nuorempi, Tukholman linna (Nic. Tessin nuor. suunnitelma linnan ympäristön jäsentelemiseksi 1702-12, ei toteutunut).*
- 8:27 " *Tukholman linna, pohjoisfasadi.*
- 8:28 " *Tukholman linna, itäfasadi.*
- 8:29 " *Tukholman linna, eteläfasadi.*
- 8:30 " *Tukholman linna, eteläfasadi.*
- 8:31 " *Tukholman linna, ulompaa linnanpihaa.*
- 8:32 " *Tessinin palatsi ja puutarha, 1696-1700, Tukholma.*
- 8:33 " *Sturefors, aloitettu 1704.*
- 8:34 *Skogaholmin kartano, päärakennus, 1600-luku.*
- 8:35 *Skogaholmin kartano, sivurakennus, 1600-luku.*
- 8:36 *Sotilasvirkatalojen mallipiirustuksia. Ratsumestareille ja kapteeneille (vas.), Erik Dahlberg 1687 ja eversteille (oik.), 1730 (huom. ns. karoliininen pohjakaava).*

Kirkot Ruotsissa

- 8:37 *Tukholma, näköala Södermalmille päin (huom. Katariinan kirkon kupoli).*
- 8:38 *Jean de la Vallée, Katariinan kirkko, aloitettu 1656 (valm. 1690-luvulla, tornit ja kupoli paloivat 1723, korjaukset valmistuivat 1744, G.J. Adelcrantz), Tukholma.*
- 8:39 *Jean de la Vallée, Katariinan kirkko, eksteriööri vuonna 1669 (Suecia Antiqua et Hodier-na) ja pohjakaava.*
- 8:40 *Nic. Tessin vanhempi, Kalmarin tuomiokirkko, aloitettu 1660 (valm. 1702).*
- 8:41 *Nic. Tessin vanhempi, Kalmarin tuomiokirkko, pohjakaava ja fasadi.*
- 8:42 *Nic. Tessin vanhempi, Kalmarin tuomiokirkko, interiööri, itäosa.*
- 8:43 *Nicodemus Tessin nuorempi, Karlskronan Kolminaisuudenkirkko, 1697-1749 (muutoksia vuoden 1790 palon jälkeen sekä 1862: pylväspääty).*
- 8:44 *Roslags-Kullan kirkko, 1706, Ruotsi (Up).*

Kirkot Suomessa

- a. Ristikirkot** (renessanssiperäinen pohjakaavatyyppi Tukholman Katariinan kirkon välityksellä)

8:45 Elimäen kirkko, eksteriööri lännestä, 1678?

8:46 Elimäen kirkko, interiööri idästä.

8:47 Asikkalan kirkko ja kellotapuli, eksteriööri lännestä, 1689-91. Purettu 1892.

b. Kivikirkot

8:48 Askaisten kirkko, 1653 (vrt. Louhisaaren kartano).

Kartanot Suomessa

8:49 Louhisaaren kartano (Askainen) pihafasadi ja siipirakennukset, 1653-55.

8:50 Louhisaaren kartano, pihafasadi.

8:51 Louhisaaren kartano, hiekkakiviportaali.

8:52 Louhisaaren kartano, takafasadi, lounaasta.

8:53 Louhisaaren kartano, kerrosten pohjakaavat.

8:54 Louhisaaren kartano, iso juhlasali (kattomaalaukset Joachim Langh, 1661/64) ja portaikko.

8:55 Sarvilahden kartano (Pernaja) pihan puolelta, 1670-luku (Achatius Groneberg).

8:56 Sarvilahden kartano, takafasadi.

Kaupungit Suomessa

8:57 Anders Torstensson, Turun asemakaava, 1639.

8:58 Claes Claesson, Kristiinankaupungin asemakaava, 1651.

8:59 Raahe, karttapiirros, 1659 (asemakaava Claes Claesson).

8:60 Kokkolan koulutalo (nyk. Renlundin museo), 1695-96.

TANSKAN ARKKITEHTUURI 1600-LUVULLA

8:61 Fredriksborgin linna, 1602-25. Rakennuttaja Kristian IV, mestarina Hans van Steenvinkel nuorempi.

8:62 For Frestelsers kirke, 1682-96, Lambert van Haren. Torni 1749-52, L. Turah, Kööpenhamina.

KUVATAIDE RUOTSISSA, SUURVALTA-AIKA N. 1610-1720

MAALAUSTAIDE

Tyylikehitys:

a. Renessanssi -1645

8:63 *Cornelis Arendtz, Kustaa Vaasa. 1620-luku (kopio mahdollisesti Domenicus Verwiltin 1500-luvun lopun originaalista). [Bysta]*

8:64 *Jacob Heinrich Elbfas, Anna Margareta Sture, 1624.*

8:65 *Jacob Heinrich Elbfas, Kuningatar Kristiina lapsena, n. 1634.*

8:66 *Jacob Heinrich Elbfas, Kristiina, 1641.*

b. Barokki n. 1645-1720

8:67 *David Beck, Omakuva (A. Coget'n kuparipiirros n. 1652).*

8:68 *David Beck, Kristiina, 1650.*

8:69 *David Beck, Kaarle (X) Kustaa, 1648.*

8:70 *Sébastien Bourdon, Kristiina, 1653.*

8:71 *Sébastien Bourdon, Kristiina ratsailla, 1653. [Prado, Madrid]*

8:72 *Sébastien Bourdon, Kaarle (X) Kustaa, 1653.*

8:73 *Hendrick Münnichhoven, Magnus Gabriel ja Maria Eufrosyne De la Gardie, 1653.*

c. Karoliininen aika (n. 1650-1720)

9:1 *David Klöcker Ehrenstrahl, Omakuva (Maalaustaide ja Inventio taiteilijan innoittajana), 1691.*

9:2 " *Kaarle XI, n. 1672.*

9:3 " *Kaarle XI perheineen, 1686-7.*

9:4 " *Erik Dahlberg, 1656.*

9:5 " *Erik Dahlberg, 1664.*

9:6 " *Per Olsson, talonpoikaissäädyn puhemies vuoden 1686 valtiopäivillä, 1690. [Gripsholm]*

9:7 *David Klöcker Ehrenstrahl, Medevin terveyslähteen hoitaja poikineen, 1689. [Gripsholm]*

9:8 " *Svea hyveiden neuvoston ympäröimänä, 1669-74, Tukholman ritarihuoneen suuren salin kattomaalaus.*

9:9 " *Kaarle XI:n rauhaisa hallituskausi, 1695, ns. Ehrenstrahlin salonki, Drottningholm.*

9:10 " *Aika ja Viisaus paljastavat Totuuden, jota Oikeudenmukaisuus auttaa nousemaan, 1675.*

9:11 " *Viimeinen tuomio, 1696. [Suurkirkko]*

9:12 " *Teerenoidin, 1675. [NM]*

9:13 " *Kuolleita teeriä keltaisella lautaseinällä, 1672.*

9:14 " *"Falk", 1673.*

9:15 *Abraham Wuchters, Tanskan Kristian V, n. 1671, Tanska.*

9:16 *Martin Mijtens vanhempi, Katarina Charlotta Oxenstierna.*

9:17 *Martin Mijtens vanhempi, Prof. Olof Rudbeck, 1696.*

9:18 *Johan Sylvius, Kaarle XI:n gallerian kattomaalaus, Drottningholmin linna, 1689.*

9:19 *Govert Camphuysen, Omakuva.*

9:20 " *Talonpoikaistupa.*

9:21 " *Tukholman linna, 1661.*

9:22 *Christian Thum, Asetelma: vasikanpaisti, vihanneksia, kaloja.*

- 9:23" *Erakko ja katoavaisuuden symboleita (Hieronymus).*
 9:24" *yksityiskohta edellisestä.*
 9:25 *Erik Dahlberg, Stegeborgin linna. Kuva teoksesta Suecia antiqua et hodierna.*
 9:26 *David von Krafft, Kaarle XII, kopio Johan David Swartzin ns. Altranstädtin muotokuvasta 1706-07.*
 9:27" *Margareta Lillienstedt.*
 9:28" *Ulriika Eleonoora, nuorempi.*
 9:29" *luonnoksia edelliseen.*

KUVANVEISTO

Renessanssi - n. 1650

- 9:30 *Aris Claeszon, Gustaf Banérin hautamonumentti, 1629, Upsalan tuomiokirkko.*
 9:31 *Aris Claeszon, Svante Banérin hautamonumentti, 1630-l., Danderydin kirkko. [Up]*
 9:32 *Jost Henne, Magnus Brahen hautamonumentti, 1637-48, Västeråsin tuomiokirkko.*
 9:33 *Yksityiskohta edellisestä.*
 9:34 *Heinrich Blume, Tukholman Jakobin kirkon eteläportaali, 1644.*

Barokki n. 1650-1720

- 9:35 *Drottningholmin linnan portaikko, Nicholaes Millichin veistokset, 1670-80-luku, kaiverrus Suecia antiqua et hodiernasta 1696.*
 9:36 *Nicholaes Millich, Polyhymnia, 1680-l., Drottningholm.*
 9:37 *Burchardt Precht, saarnatuoli, 1707-09, Upsalan tuomiokirkko (huom. akanthusornamentiikka).*
 9:38 *Caspar Schröder, Kaarle XI. [Upsalan yliopisto]*

Kirkkojen seinämaalaukset

- 9:39 Saloisten kirkon interiööri lounaasta, Christian Wilbrandtin maalaukset, 1641; kirkko palanut 1930 (A. Lindgrenin akvarelli 1896).
- 9:40 Christian Wilbrandt, Jeesus ristillä, Pyhän Hengen vuodatus (osa), Hailuodon kirkko, 1659 (palanut 1968).
- 9:41 Haukiputaan puretun kirkon sisälaudoituksen maalauksia 1640-50-luku, mahdollisesti Christian Wilbrandt.
- 9:42 Christian Wilbrandt, Pyhämaan kirkon maalauksia, 1667.
- 9:43 Maria voitelee Jeesuksen jalat, Pyhämaan kirkko.
- 9:44 Lars Gallenius?, Tornion kirkon holvikuvun maalauksia 1687.
- 9:45 Lars Gallenius, Tornion kirkon kuoriholvin maalauksia, 1688.
- 9:46 Lars Gallenius, Kaanaan häät, Tornion kirkon kuoriholvi.

Taulut, saarnastuolit ja kirkkojen veistokoristelu

- 9:47 Speitzin perheen votiivitalu, 1619. [KM]
- 9:48 Henrik Hoffmanin ja Hebla Gallen epitafi Maskun kirkosta, muotokuvat Jochim Neiman, Hebla Galle oven ulkopinnassa, 1640 ja Henrik Hoffman oven sisäpinnassa, 1652 [KM]
- 9:49 Jochim Neiman, Henrik Hoffman, 1652 (edellisestä epitafista).
- 9:50 Tobias Heintze (tallinnal.), Henrik Flemingin ja Ebba Erlandsdotter Bååtin epitafi, Mynämäen kirkko, 1624.
- 9:51 *Keilan kirkon saarnatuoli ja alttarilaite, Tobias Heintze, 1632, Viro.*
- 9:52 Matthias Reiman, Paraisten kirkon alttarilaite, n. 1666.
- 9:53 Mats Bystock, Hattulan kirkon saarnastuoli, 1703.
- 9:54 Messukylän saarnastuoli, 1600-luku.
- 9:55 *Tidön kartanon ovien koristelua 1630 (Simon de la Vallée).*
- 9:56 Nils Fluor, Tornion kirkon kiinteä sisustus, saarnastuoli 1696, kuoriaita 1704.
- 9:57 Lars Gallenius, Vaellus Emmaukseen, Raahan kirkosta, 1684. [KM]
- 9:58 Valentin Betge, Ristiinnaulittu, Joroisten kirkko, 1667.

Muotokuvamaalaukset

- 9:59 Jochim Neiman, Isak Rothovius, 1652. [Gripsholm]
- 9:60 Dietrich Möllerum, Maria Wårdh, 1686. [KM]
- 9:61 Elias Brenner, Miniatyylimuotokuvia, 1600- ja 1700-lukujen vaihde. [Sinebrychoff]

Hautamonumentit

- 9:62 Arvid Tönnesson Wildemanin (k.1617) ja Anna Hansdotter Björnramin (k.1616) hautapaasi, Pernajan kirkko, 1600-luvun alkupuoli (tallinnalaisen Arent Passerin koulukunta).
- 9:63 Evert Hornin (k.1615) ja Margareta Finken hautamonumentti, Turun tuomiokirkko, 1600-luvun alkupuolisko (tallinnalaisen Arent Passerin koulukunta).
- 9:64 Yksityiskohta edellisen kuvan hautamonumentista.
- 9:65 *Arent Passer, Oikeuden jumalatar. Tallinnan raatihuoneen arkadin pääty, 1629.*
- 9:66 Henrik Flemingin ja Ebba Erlandsdotter Bååtin hautamonumentti (tumba), Mynämäen kirkko, 1632 (Aris Claeszonin koulukunta).
- 9:67 Peter Schulz, Åke Tottin ja Kristiina Brahen hautamonumentti, Turun tuomiokirkko, 1678.

1700-LUKU**VAPAUDEN AIKA (1720-1772) ja KUSTAVILAINEN AIKA (1772-1810)****ARKKITEHTUURI RUOTSISSA****Rokokoo n. 1730 - 1775**

Ajanjakson alkupuoliskon pääsuuntauksena oli ns. härlemanilainen klassismi, joka liittyy ranskalaiseen *régence*-rokokoohon. Vuosisadan puolivälissä siirryttiin C.F. Adelcrantzin edustamaan tektonisempaan klassismiin, joka vastaa ranskalaista Ludvig XV:n tyyliä (Ludvig XV hallitsi 1715-1774). Siihen liittyy myös puhtaan rokokoon suunnitelmia.

10:1 Rokokoointeriööri Tukholman linnasta.

10:2 Esimerkkejä pannoo-ornamentiikasta, 1730- ja 1745-46.

10:3 Carl Hårleman, Svartsjö, 1734-39, piha ja puistofasadi. [Up]

10:4 " Svartsjö, puistofasadi ja pohjakaava.

10:5 " Sofia Albertinan kirkko, Landskrona, 1754-1788.

10:6 " mallipiirustus maaherran residenssiä varten, 1751.

10:7 Carl Wijnblad, mallipiirustus kartanon päärakennusta varten, 1755-66 (vas.), C. Hårleman, mallipiirustus luutnantin ja vänrikin puustelleja varten, 1752 jälkeen (oik.).

10:8 Carl Wijnblad, Kvallsta, n. 1760. [Up]

10:9 Ulvingebo, 1780 tai aikaisemmin. [Ig]

10:10 Jean Eric Rehn, Stora Väsby, sisustus, n. 1760. [Up]

10:11 Carl Fredrik Adelcrantz, Kiinan huvilinna, Drottningholm, 1763-4, fasadi ja pohjakaava.

10:12 " Kiinan huvilinna, eksteriööri.

10:13 " Kiinan huvilinna, interiööri, valkoinen kabinetti.

Kustavilainen klassismi n. 1775-1816**Vaiheet:**

- varhaiskustavilaisuus 1760-luku - 1785
- kustavilaisuus 1785-1795 (vrt. arkkitehtuurissa ultradorismi)
- myöhäiskustavilaisuus 1795-1816 (vrt. empire)

Kustavilaisen klassismin ensimmäinen vaihe n. 1775-85

Ludvig XVI:n tyyli (Ludvig XVI hallitsi 1774-1789)

10:14 Carl Fredrik Adelcrantz, Sturehov (Sö), n. 1780, piha ja puistofasadit sekä pohjakaava.

10:15 Sturehovin pohjakerros ja Ch.-E. Briseux'n mallipiirros maalaiskartanon pohjakaavaksi, 1743.

10:16 Carl Fredrik Adelcrantz, Sturehov, eksteriööri puiston puolelta.

10:17 " Kustaa III:n ooppera, Tukholma, 1775-82 (purettu 1892), fasadi piirustus 1774.

10:18 Erik Palmstedt, Perintöruhtinaan palatsi, oopperan vastine Kustaa Aadolfin torin toisella laidalla, 1783.

10:19 Carl Fredrik Adelcrantz, Aadolf Fredrikin kirkko, 1774, Tukholma. Eksteriööri, länsifasadipiirros, interiööri ja pohjapiirros.

Kustavilaisen klassismin toinen vaihe. Uusklassismi n. 1785-1816

- 10:20 *Carl Fredrik Adelcrantz ja Olof Tempelman, Tukholman rahapaja, fasadipiirros 1785.*
 10:21 *Tukholman rahapaja nykyään.*
 10:22 *Erik Palmstedt, Tukholman Pörssi, 1773-78, eksteriööri.*
 10:23 " *Pörssi, suuri pörssisali.*
 10:24 " *Gripsholmin linnan teatteri, 1782, katsomo.*
 10:25 " *Gripsholmin linnan teatteri, pohjakaava.*
 10:26 *Olof Tempelman, Kustaa III:n paviljonki, Haga, 1787-90.*
 10:27 *Louis Masreliez, Seinäkoristelua, Kustaa III:n paviljonki, Haga.*
 10:28 *Louis Jean Desprez, Lavastusluonnos "Antiikin kaupunki", Drottningholmin teatteri.*
 10:29 " *Pyörökirkkosuunnitelma Tukholman Riddarholmiin, 1791 (ei toteutettu).*
 10:30 *Carl Christoffer Gjörwell, Kuningattaren paviljonki (Haga Slott), Haga, 1802-1804.*
 10:31 *Fredrik Magnus Piper, Drottningholmin linnanpuiston suunnitelma, 1797.*

ARKKITEHTUURI SUOMESSA 1700-LUVULLA

(Myöhäisbarokki/varhaisrokoko, rokokoo, kustavilainen tyyli/uusklassismi)

Kaupungit

a. 1700-luvun asemakaava-arkkitehtuuri

- 10:32 *Haminan asemakaava, Axel von Löwen, 1722*
 10:33 *Loviisan asemakaava, Augustin Ehrensvärd, 1747 (ei toteutettu).*
 10:34 *Kaskisten asemakaava, Carl Johan Cronstedt, 1767.*
 10:35 *Turku, Itäinen ja Läntinen rantakatu 1790-luvulla (C.P. Hällströmin laveeraus; huom. kivetty ranta ja puuistutukset).*
 10:36 *Vaasan Hovioikeudenpuistikko, Carl Fredrik Adelcrantz, (esplanadityyppinen puistokatu) 1777.*
 10:37 *Vaasan Hovioikeudenpuistikko. J.G.Hedman, litografia 1840-luvulta.*
 10:38 *Kuopion asemakaava, Per Kjellman 1775 ja C.J. Tengströmin laajennukset 1787. (Daniel Hallin mittauspiirros 1798).*

b. Kaupunkiarkkitehtuuri ennen kustavilaista aikaa (myöhäisbarokin klassismi)

- 10:39 *Samuel Berner, Turun raatihuone, julkisivupiirros 1736 (muutettu myöhemmin).*
 10:40 *Samuel Berner, Porvoon lukiotalo, 1758 (nyk. tuomiokapituli), alhaalla alkuperäinen suunnitelma, 1757.*
 10:41 *Samuel Berner, Loviisan komendatintalo, 1755.*
 10:42 *Ns. Sederholmin talo, Helsinki, 1757 (Samuel Berner?).*
 10:43 *Christian Friedrich Schröder, Rauman raatihuone, 1775 (vrt. Berner, Turun raatihuone).*
 10:44 *Porvoon raatihuone, 1764, torni 1771.*

c. Kustavilainen kaupunkiarkkitehtuuri

- 10:45 Carl Fredrik Adelcrantz, Vaasan hovioikeus, perspektiivikuva ja pohjapiirros 1775-86.
 10:46 Carl Fredrik Adelcrantz, Vaasan hovioikeus, (nyk. Mustasaaren kirkko, muutettu 1863).
 10:47 Carl Christoffer Gjörwell, Turun vanha akatemiatalo, 1802-1815 (piirustukset 1800).
 10:48 Turun vanha akatemiatalo, pohjoisfasadi.
 10:49 Turun vanha akatemiatalo, pohjoinen eteishalli.
 10:50 Turun vanha akatemiatalo, juhlasali.
 10:51 Vanhaa Porvoota, (keskiaikainen asemakaava, 1700-luvun rakennukset)
 10:52 Loviisa, "Pilastrarna" Degerbyinkatu 3, 1776 (muutoksia 1816).

Kartanot 1700-luvulla

- 10:53 Fagervikin kartanon miljö, Inko.
 10:54 Christian Friedrich Schröder, Fagervikin kartano, 1762-73.
 10:55 Christian Friedrich Schröder, Teijon kartano, (Perniö), 1770.
 10:56 Erik Palmstedt (Chr. Fr. Schröderin piirustusten pohjalta), Mustion kartano, Karjaa, 1782-92.

Kirkot 1700-luvulla

- 10:57 1700-luvun kirkkojen pohjakaavatyyppejä.

a. Pohjalaiset (ja keskisuomalaiset) ristikirkot

- 10:58 Petäjaveden vanha kirkko, pohja ja poikkileikkaus, Jaakko Leppänen, 1764 (esimerkki 1700-luvullakin muiden pohjakaavatyyppeiden ohella esiintyvistä yksinkertaisista, suora-kulmaisesta ristikirkosta).
 10:59 Petäjaveden vanha kirkko ja tapuli (Erik Leppänen 1821), eksteriööri etelästä.
 10:60 Petäjaveden vanha kirkko, interiööri pohjoisesta.
 10:61 Keuruun vanha kirkko, pohjakaava, Antti Hakola, 1758 (tyyppi 1).
 10:62 Keuruun vanha kirkko, eksteriööri lounaasta.
 10:63 Keuruun vanha kirkko, interiööri lännestä.
 10:64 Oulaisten kirkko, eksteriööri, Matti Honka, 1753 (tyyppi 2).
 10:65 Kiimingin kirkko, eksteriööri, Matti Honka, 1760 (-").
 10:66 Teerijärven kirkko, luoteesta Matti Honka, 1774 (tyyppi 3).
 10:67 Kuortaneen kirkko, eksteriööri lännestä, Antti Hakola, 1777 (tyyppi 4).

b. Itäsuomalaiset ristikirkot

- 10:68 Haminan Elisabethin kirkko, 1748-51, (paloi 1821); Edeltäjä Ulriika Eleonoran kirkko, 1730-31, Henrik Schultz (palanut 1742).
 10:69 Kaksoisristikirkkojen ja kapenevasakaraisten ristikirkkojen levinneisyys.
 10:70 Antrean kirkko, 1767, Eskil Collenius (esimerkki vanhemmasta kaksoisristikirkko tyypistä: matalat kulmaulokkeet; pohjakaavatyyppejä 5).
 10:71 Lappeen kirkko, 1792-94, Juhana Salonen (nuorempi kahtamoinen; tyyppi 5, lisäksi kapenevat ristivarret).
 10:72 Lappeen kirkko, eksteriööri.
 10:73 Pieksämäen kirkko, pohjakaava, August Sorsa, 1752 (tyyppi 6).
 10:74 Pieksämäen kirkko, eksteriööri lounaasta.

c. Lounaissuomalaiset länsitornilliset pitkäkirkot

- 11:1 Kuoreveden kirkko, eksteriööri lounaasta, Matti Åkerblom, 1779 (tyyppi 7).
 11:2 Kurun kirkko, eksteriööri etelästä, Matti Åkerblom, rak.mestarina Matti Åkergren (tyyppi 7)

7).

11:3 Pihlajaveden vanha kirkko, eksteriööri lounaasta, Matti Åkerblom, 1780-82 (tyyppi 7).

d. Kustavilaisen uusklassismin kirkkoarkkitehtuuri

11:4 Hämeenlinnan kirkko, eksteriööri ja pohjakaava vanhassa asussa, Louis Jean Desprez, suunnitelma 1789, rakennettu 1795-98, (kellotorni 1837).

11:5 Hämeenlinnan kirkko, eksteriööri nykyisessä asussa (poikkisakarot 1892, Josef Stenbäck).

11:6 Pietarsaaren msrk:n kirkko, itäpääty, Jakob Rijf, 1787-95 (keskiaikaisen kirkon muutos ristikirkoksi).

11:7 Luodon kirkko, Jacob Rijf, 1787-88.

Kellotapulit

a. Goottilaismallinen pukkitapuli (keskiaikainen perinne)

11:8 Jokioisten tapuli, 1708?

b. Pohjalainen renessanssitapuli

11:9 Vanhan Vaasan l. Mustasaaren vanhan kirkon tapuli, Jean de la Vallée, 1674-75 (palanut 1852), piirros.

11:10 Mustasaaren tapuli, Kivinen pohjakerros nykyisin.

11:11 Kokkolan tapuli, 1702-12 (purettu 1873), Conrad Saveliuksen akvarelli 1871.

11:12 Pudasjärven tapuli, Heikki Väänänen, 1761.

c. Lounaissuomalainen renessanssitapuli

11:13 Noormarkun tapuli, 1757.

11:14 Turun tuomiokirkon kellotorni, oik. mahdollisesti 1681 palon jälkeinen asu, vas. 1759 toteutettu tornipääte.

11:15 Tottijärven tapuli 1773, Mikko Lojander (alunperin länsitorni).

d. Itäsuomalainen renessanssitapuli

11:16 Johanneksen tapuli, Matti Salonen, 1793.

11:17 Haminan Elisabetin kirkko.

11:18 Ruokolahden tapuli, Tuomas Suikkanen, 1752.

e. Kustavilainen tapuli

11:19 Saloisten tapuli, n. 1783. Suunnitellut Kustaa III (kustavilainen uusklassismi).

11:20 tyhjä

Linnoitukset: Suomenlinna**I Ehrensvärdin aika 1748-1771****II Kustavilainen aika 1772-1810****III Empire 1810-50****IV 1800-luvun jälkipuolisko**

- 11:21 Suomenlinnan kartta.
 11:22 Bastioni Hyveen kärkiosa.
 11:23 Susisaaren linnanpiha, 1700-luvun jälkipuolisko (rekonstruktiopiirustus).
 11:24 Susisaaren linnanpiha, komendantin talo 1752.
 11:25 Susisaaren linnanpiha, Augustin Ehrensvärdin hautamonumentti, 1783-1805, Kustaa III ja J.T. Sergel.
 11:26 Kustaanmiekka, Kuninkaanportti, 1753-54, Carl Hårleman (portaati 1774-76, muurin ylin vyöhyke ja vastaava osa portin päällä n. 1850).
 11:27 Kruununlinna Ehrensvärd, ehdotus 1777, Iso Itä-Mustasaari.
 11:28 Suomenlinnan kirkko, K.A. Thon, ehdotus 1850-54. Iso Itä-Mustasaari.
 11:29 Suomenlinnan kirkko nykyisessä asussaan, 1928, Einar Sjöström ja Jarl Eklund.

TANSKAN ARKKITEHTUURI 1700-LUVULLA

11:30 *Nils Eigtved, Amalienborgin linna 1731-45 (ylh.) ja N.H. Jardin, Marmorikirkko, 1700-luvun loppu (alh.), Kööpenhamina.*

KUVATAITEET RUOTSISSA 1700-LUVULLA**Myöhäisbarokki/varhaisrokoko n. 1720-1750**

- 11:31 *Johan Henrik Scheffel, Malcolm Sinclair, 1728 (oik.) ja Fredrik Wattrang, 1748 (vas.)*
 11:32 *Olof Arenius, Augustin Ehrensvärd, 1756 [Helsingin kaup.museo]*
 11:33 *Lorentz Pasch vanh., Mies huilu kädessään, 1734. [Sinebryhoff]*
 11:34 *Johan Stålbom, Omakuva.*
 11:35 *Guillame Taraval, Tukholman linnan koristemaalauksia.*
 11:36 *Johan Pasch, Kanataulu, 1747. [Gripsholm]*

Rokokoo n. 1750-1775

- 11:37 *Gustaf Lundberg, Axel von Fersen, 1756.*
 11:38 *Gustaf Lundberg, Göran Magnus Sprengtporten. [Cygnaeuksen galleria]*
 11:39 *Alexander Roslin, Paronitar de Neubourg-Cromière, 1756. [NM]*
 11:40 " *Huntuun verhottu nainen (taiteilijan puoliso Marie Suzanne Roslin, o.s. Giroust), 1768. [NM]*
 11:41 " *Jenningsin perhe, 1769. [NM]*
 11:42 " *Kustaa III, 1777.*
 11:43 *Carl Gustaf Pilo, Christian Jacobsen Drakenberg, 1742. [Kööpenhamina, SMFK]*
 11:44 " *Fredrik V, 1751. [Kööpenhamina, SMFK]*
 11:45 " *Sofia Magdalena, 1765. [NM]*
 11:46 " *Kustaa III:n kruunaus, 1782-93. [NM]*

Kustavilaisen klassismin ensimmäinen vaihe (rokokoo-uusklassismi) n. 1775-1785

- 11:47 Per Krafft vanh., Anders Mattson, talonpoikaissäädyn puhemies, 1778 [Gripsholm]
 11:48 Per Krafft vanh., Taiteilijan lapset, 1783. [NM]
 11:49 Lorentz Pasch nuor., Kustaa III, 1783 [Vaasan hovioikeus]
 11:50 Lorentz Pasch nuor., Tanssivia lapsia (prinssi Fredrik Adolf ja prinsessa Sofia Albertina?), n. 1768. [NM]
 11:51 Niclas Lafrensen nuor., L'Indiscrétion, 1788, Litografia.
 11:52 Per Hilleström, Teehetki, 1775. [NM]
 11:53 " Kolme kahvinjuojaa, 1770-l. [Tukholman yo]
 11:54 " Vierailu kankirautapajassa, 1778.
 11:55 " Kuninkaallinen museo, 1796 [NM]
 11:56 Johan Tobias Sergel, Fauni 1774 (marmori), (terrakottaversio 1770) [Ateneum, Sinebrychoffin taidemuseo]
 11:57 " Amor ja Psyke, 1777.

Kustavilaisen klassismin toinen vaihe (uusklassismi) ja varhaisromantiikka n. 1785-1810

- 11:58 Johan Tobias Sergel, Kustaa III, 1790-1808, Skeppsbron.
 11:59 Adolf Ulrik Wertmüller, Gustaf Mauritz Armfelt, 1786. [KM]
 11:60 Adolf Ulrik Wertmüller, Danaë ja kultasade, 1787. [NM]
 11:61 Elias Martin, Viaporin tykistölahti, 1763/66.
 11:62 Elias Martin, Aihe Upsalasta, 1780-luku? [NM]
 11:63 Carl Fredrik von Breda, Theresa Vandoni, 1797 [NM]
 11:64 Pehr Hörberg, Katso ihmistä (Ecce Homo), 1780.

KUVATAIDE SUOMESSA 1700-LUVULLA**Kirkkomaalaus**

- 11:65 Margareta Capsia, Ehtoollinen 1725, Pietarsaaren msrk:n entinen alttaritaulu. [KM]
 11:66 Johan Backman, Ehtoollinen 1741, Alavetelin kirkko.
 11:67 Johan Backman, Kruunupyyn kirkon kuoriseinämaalaukset, 1755-61.
 11:68 Petter Bergström, Ristiinnaulitseminen, 1741, Kuopion kirkosta. [KM]
 11:69 Mikael Toppelius, Haukiputaan kirkon maalauksia, 1774-79.
 11:70 " Viimeinen tuomio, Haukiputaan kirkko.
 11:71 " Marian ilmestys ja Paimenten kumarrus, Kempeleen kirkon seinämaalauksia, 1785-95.
 11:72 Emanuel Granberg, Paltamon kirkon maalauksia, 1778-81.
 11:73 " Ristinkanto, Paltamon kirkko.
 11:74 " Vaskikäärme, Muhoksen kirkon alttaritaulu, 1778.
 11:75 Erik Westzyntius nuor., Jeesuksen syntymä, seinämaalaukset Oulaisten kirkosta, 1779-82.
 12:1 Johan Alm, Viimeinen tuomio, Koivulahden kirkko, 1765.
 12:2 Thomas Kiempe, Paimenten kumarrus, Lapuan kirkko, 1791. [Pohjanmaan museo]
 12:3 Gabriel Gotthard Sveidel, Viimeinen tuomio, Längelmäen kirkko, n.1784.
 12:4 Olof Ekelund, Evankelista Markus, Limingan saarnastuolin maalauksia, 1726-27.
 12:5 Daniel Hjulström, Kuoleman vertauskuvia, Uudenkaarlepyyn kirkon lehterinkaide-
 maalauksia, 1749-52.

Muotokuvat**a. Myöhäisbarokki**

- 12:6 Margareta Capsia, Johan Brovallius, n.1750. [Helsingin yo]
 12:7 Johan Georg Geitel, Erik Gustaf Geitel, n. 1760. [yks.]
 12:8 " Anna Geitel, 1760.
 12:9 " Jonas Lexel.

b. Rokokoo

- 12:10 Isak Wacklin, Dorothea Maria Losch, 1755. [Ateneum]
 12:11 " Taiteilijan poika Isak Edvard Wacklin. 1757.
 12:12 " Omakuva, n. 1756. [Ateneum]
 12:13 " Miss Heckford, 1757. [Ateneum]

c. Kustavilainen

- 12:14 Nils Schillmark, Kadetti Johan Gustav Olander, ennen 1778.
 12:15 " Brita Elisabeth Gyllenspetz, n. 1775-87.
 12:16 " Jakob August ja Pehr af Forselles lapsena, n.1785. [KM]
 12:17 " Emerentina af Enehjelm, n. 1790. [Ateneum]
 12:18 " Ulrika Charlotta Armfelt, 1782; Harmaapukuinen mies (Omakuva?),
 1780-luku; Lovisa Lagus, 1783; Johan Holm nuor., 1782. [Porvoon
 museo]
 12:19 " Mansikkatyttö (Ulrika Charlotta Armfelt), n. 1782. [Ateneum]
 12:20 " Ehtoollinen, Hattulan P. Ristin kirkon alttaritaulu, 1782.
 12:21 " Kalanperkaaja. [THM]
 12:22 " Jyrängön virta Heinolasta, 1787. [Ateneum]
 12:23 " Malja-asetelma, n.1795-97. [Ateneum]
 12:24 J.E. Hedberg, H.G. Porthan, n. 1799. [Hgin yliopisto]

Kartanoiden seinämaalaukset (maalatut tapetit)

- 12:25 Jakkarilan kartanon tapetteja, Porvoon lähistöltä, n. 1760. Mahdollisesti Johan Broman-
 der. [KM]
 12:26 Fagervikin kartanon (Inkoo) kiinalaisen salongin tapetit, 1773 jälkeen.
 12:27 Mustion kartanon (Karjaa) alakerran salongin tapetit, 1790. Pehr Sundberg.

Puukuvanveisto

- 12:28 Kruunupyyn saarnastuoli, Johan Backman ja Moses Lybeck, 1759-61.
 12:29 Munsalan saarnastuoli, Rijfien työpaja Socklotissa, enkelinpääveistokset.
 12:30 Luodon vaivaisukko, 1782. Suuri osa vaivaisukoista on vasta 1800-luvulta.

ARKKITEHTUURI PIETARISSA JA TALLINNASSA 1700-LUVULLA JA 1800-LUVUN ALKUPUOLELLA

- 12:31 Näkymä Yliopiston rantakadulta, Pietari. Oikealla tornillinen Kunstkameran barokki-rakennus (G. J. Mattarnovi, H. Kiaveri ja M. G. Zemtsov, 1718-34), vasemmalla uusklassinen Tiedeakatemia (Giacomo Quarenghi, 1783-88).
- 12:32 Talvipalatsi, 1737-1769, Bartholomeo Rastrelli, Pietarin barokkiarkkitehtuuri.
- 12:33 Taideakatemia, 1764-88, J.F. Blondel, J.B. Vallin de la Mothe ja A. Kokorinov, Pietari.
- 12:34 Taurian palatsi, 1783-89, I. Je. Starov, Pietari.
- 12:35 Pavlovsk, (1781-96), Ystävyyden temppeli, 1779-80, Charles Cameron.
- 12:36 Pavlovsk, Pieni lanterniinihuone, Charles Cameron.
- 12:37 Pavlovsk, Kolmen sulottaren temppeli, 1700-l:n loppu, Charles Careron.
- 12:38 Cameronin galleria, 1779-93, Charles Cameron. Tsarskoje Selo, Puškin.
- 12:39 "
- 12:40 Eremitaasiteatteri, 1782, Giacomo Quarenghi, Pietari.
- 12:41 Smolna-instituutti, 1808, Giacomo Quarenghi, Pietari.
- 12:42 Ratsukaartin maneesi, 1805-07, Giacomo Quarenghi, Pietari.
- 12:43 Amiraliteetti, 1806-23, A. D. Zaharov. Pietari.
- 12:44 "
- 12:45 "
- 12:46 Pörssi, 1810, Thomas de Thomon, A. D. Zaharov, Pietari.
- 12:47 Kasanin katedraali, 1811, Andrei Voronihin, Pietari.
- 12:48 Mikaelin palatsi, 1819-25, nyk. Venäläisen taiteen museo. C. I. Rossi. Pietari.
- 12:49 Rossin katu, ent. Teatterikatu, valm. 1832, C. I. Rossi, Pietari.
- 12:50 Palatsinaukio: Päävartio, 1819-29, C. I. Rossi; Aleksanteri I:n pylvä, 1832, A. de Montferrand. Pietari.
- 12:51 Iisakin kirkko, 1818-52, Auguste de Montferrand. Pietari.
- 12:52 Iisakin kirkon kupoli sisältä.
- 12:53 Tallinnalainen porvaritalo Tuomiokirkon aukiolla, 1700-l. lopulta.
- 12:54 C. L. Engel, Kohtu 8, 1809-14, Tallinna.

SUOMEN ARKKITEHTUURI 1800-LUVULLA

Uusklassismi: Empire n. 1810 - 1840

(Vastaava jakso kuvataiteissa romantiikka n. 1810-1850/70)

Kaupungit

(Helsingin empire)

- 12:55 Johan Albrecht Ehrenström, Helsingin asemakaava, 1817 (hiukan toisistaan eroavia suunnitelmia).
- 12:56 Pehr Granstedt, Heidenstrauchin talo (nykyinen presidentinlinna; ensimmäinen suunnitelma 1814, toteutettu asu perustunee Pietarissa toimineen Giacomo Quarenghin korjauksiin).
- 12:57 Helsingin empirekeskusta, ilmakekuva.
- 12:58 Carl Ludvig Engel, Kenraalikuvernöörin talo (ent. raatihuone ja ns. Bockin talo), 1816-1819.
- 12:59 Carl Ludvig Engel, Senaatti (nyk. valtioneuvosto), 1818-22.
- 12:60 Senaattitalon ns. valtaistuinsali.

- 12:61 Carl Ludvig Engel, Yliopisto, 1828-32.
 12:62 Yliopiston vestibyyli (portaikko).
 12:63 Carl Ludvig Engel, Nikolainkirkko (suurkirkko, nyk. Helsingin tuomiokirkko), 1830-52 (ensimmäinen suunnitelma jo 1818).
 12:64 Senaatintori 1838 Fredrik Tengströmin julkaiseman litografian mukaan (Vyer af Helsingfors 1837-8). Kirkko Engelin suunnittelemassa asussa, sen edessä päävartion pylväikkö, joka kuitenkin purettiin ja korvattiin nykyisillä portailla; litografian syntyaikana kirkko ja sen vasemmalla puolella näkyvä Yliopiston kirjasto olivat vasta rakenteilla.
 12:65 Carl Ludvig Engel, Yliopiston kirjasto, 1836-40. Julkisivusuunnitelma.
 12:66 Yliopiston kirjaston pohjakaava.
 12:67 Yliopiston kirjaston luettelosali.

(Empire muualla)

- 12:68 Charles Bassi, ns. Trappin talo (nyk. Åbo Akademin päärakennus), 1831-33.
 12:69 Pehr Johan Gylich, ns. Hjeltin talo, 1830-luku, Turku.
 12:70 Puuempireä, Franzenin talo, 1825 ja Öbergin talo, 1850 (Johan Oldenburg), Oulu.
 12:71 Carl Ludvig Engel, Turun asemakaava, 1828.
 12:72 Carl Ludvig Engel, Porvoon asemakaava, 1832.

Kirkot

- 12:73 Charles Bassi (IK), Mikkelin msrk:n kirkko, suunnitelma 1811, valmistui 1817.
 12:74 Carl Ludvig Engel (IK), Lapuan kirkko, suunnitelma 1824. Piirros. Valmistui 1827.

Kartanot, pappilat

- 13:1 Anders Fredrik Granstedt (IK), Ruoveden pappila, 1827
 13:2 Carl Ludvig Engel, Vuojoen kartano, (Eurajoki) 1836.

RUOTSIN EMPIRE-ARKKITEHTUURI I. Karl Johanin tyyli n. 1810-1840

- 13:3 *Carl Christoffer Gjörwell, Varuskuntasairaala, 1817-34, Tukholma.*
 13:4 *Fredrik Blom, Rosendahlin linna, 1823-25, Djurgården, Tukholma.*

HISTORISMI - KERTAUSTYYLIT - TYYLIHISTORIALLINEN EKLEKTISMI 1840-luku - 1890-luku

(mm. uusgotiikka, pyörökaarityyli, uusrenessanssi)

Kirkot

- 13:5 Carl Ludvig Engel, Turun tuomiokirkon torninhuippu, suunnitelma 1827-28, valmistunut 1834.
 13:6 Anders Fredrik Granstedt ja Ernst Bernhard Lohrmann, Ylistaron kirkko, 1847-51.
 13:7 Anders Fredrik Granstedt, Kerimäen kirkko, 1844. Poikkileikkaus.
 13:8 Carl Johan von Heideken ja Georg Theodor Chiewitz, Porin kirkko, 1859-63.
 13:9 Carl Axel Setterberg, Isokyrön kirkko 1853. Valm. 1878.

Kaupunki- ja profaaniarkkitehtuuri

- 13:10 Carl Axel Setterberg, Vaasan asemakaava, 1855.
 13:11 Carl Axel Setterberg, Vaasan hovioikeus 1855. Valm. 1864.
 13:12 Georg Theodor Chiewitz, Ritarihuone, Helsinki, 1858-1862.
 13:13 Georg Theodor Chiewitz, Loviisan raatihuone, 1862.
 13:14 Carl Albert Edelfelt, Helsingin (ensimmäinen) rautatieasema, 1861. Kivipiirros.
 13:15 Carl Johan von Heideken, Tjusterbyn kartano (Pernaja), piirustukset 1859, rakennettu 1863-67.
 13:16 Carl Johan von Heideken, Meritullinkatu 3, Helsinki, 1861.
 13:17 Axel Hampus Dalström, Vanha ylioppilastalo, Helsinki, 1868-70.
 13:18 Carl Theodor Höijer, ns. Grönqvistin talo, Helsinki, 1880-83. Pohjois-Esplanadi.
 13:19 Carl Theodor Höijer, Hotelli Kämp, 1886, joka on purettu ja rakennettu uudelleen 1960-luvulla, Pohjois-Esplanadi, Hki.
 13:20 Carl Theodor Höijer, Ateneum, 1885-87.
 13:21 Gustaf Nyström, Säätytalo, Helsinki, 1891.

(Puurenessanssi)

- 13:22 Uudenkaupungin Alinenkatu, 1855 jälkeen.
 13:23 Portti Raumalta.

Eklektismi Ruotsissa

- 13:24 Axel Nyström, Lundin piispantalo, 1839.
 13:25 Fredrik Wilhelm Scholander, ehdotus Nationalmuseummin fasadiksi, 1846, valmistunut 1866, arkkitehtina saksalainen August Stüler (alempi ehdotus).
 13:26 Helgo Zettervall, Bolinderin talo, Tukholma, 1872.

KUVATAITEET 1800-LUVULLA

ROMANTIikka JA UUSKlassismi 1800-1850/70

Tanska (1700-luvun loppu ja ns. kultakausi 1800-luvun alussa)

- 13:27 *Jens Juel, Omakuva, 1773. [SMFK]*
 13:28 " *Rybergin perhe, 1796. [SMFK]*
 13:29 *Nicolai Abildgaard, Haavoittunut Filoktetes, 1775. [SMFK]*
 13:30 " *Tyttö Androkselta I, 1803. [SMFK]*
 13:31 *Christoffer W. Eckersberg, Bertel Thorvaldsen, 1814. [Kööpenhaminan taideakatemia]*
 13:32 " *Nathansonin perhe, 1818. [SMFK]*
 13:33 " *Näköala Colosseumin kolmannesta kerroksesta, 1815. [SMFK]*
 13:34 *Christen Købke, Maisemamaalari Frederik Sødring, 1832. [Den Hirschsprungske Samling]*
 13:35 " *Silta, 1834. [SMFK]*
 13:36 *Constantin Hansen, Tanskalaisten taiteilijoiden seurue Roomassa, 1837. [SMFK]*
 13:37 " *Vestan temppelin ympäristö Roomassa, 1837. [Den Hirschsprungske Samling]*
 13:38 *Johan Thomas Lundbye, Tanskalainen rantamaisema, 1842. [SMFK]*
 13:39 *Bertel Thorvaldsen, Jason, 1802-3 (marmorisena 1828). [Thorvaldsens Museum]*
 13:40 " *Kristus, 1821 (marmorisena 1839). [Vor Frue Kirke]*
 13:41 *Herman Wilhelm Bissen, Paris omena kädessään, 1831-40. [Ny Carlsberg Glyptotek]*
 13:42 " *Landsoldaten, 1850-57. Fredericia, Tanska.*

Ruotsi

a. Kuvanveisto

- 13:43 *Niclas Byström, Juno ja Hercules-lapsi, 1815. [Rosersbergin linna]*
 13:44 *Bengt Erland Fogelberg, Odin, 1830. [NM]*
 13:45 " *Tor, 1844.*
 14:46 *Bengt Erland Fogelberg, Balder, 1844.*

b. Uusklassismi

- 13:47 *Per Krafft nuor., Kapteeni Peter Lilja.*
 13:48 " *Kaarle-herttua Hoglandin taistelussa v. 1788, 1810.*

c. Romantiikan 1. sukupolvi

- 13:49 *Fredrik Westin, Prinsessa Josephinen saapuminen Ruotsiin, 1823. [Gripsholm]*
 13:50 *Johan Gustaf Sandberg, Kustaa Vaasan hautakuorin freskoja, 1831-38. [Upsalan tuomiokirkko]*
 13:51 *Carl Peter Mazer, Kirjailija C.J. Almqvistin muotokuva, 1835. [Gripsholm]*
 13:52 *Carl Johan Fahlcrantz, Kalmarin linna kuunvalossa, 1835. [NM]*

d. Romantiikan 2. sukupolvi

- 13:53 *Gustaf Wilhelm Palm, Maisema Narnista, 1845.*
 13:54 *Nils Jakob Blommér, Niittykeijuja, 1850. [NM]*

Venäjä

Kuvanveiston uusklassismi

- 13:55 *Ivan Martos (1754-1835), M. Sobakinan hautamonumentti, 1782.*
 13:56 " *Prinsessa E.I. Gagrina, 1803. [Pietari]*
 13:57 " *Minin ja Poscharski, 1804-8, Moskovan Punainen tori.*
 13:58 " *Aleksanteri I, 1814. [Hgin yliopisto]*
 13:59 *Paroni Clodt von Jürgensburg (1805--), Hevosten kesyttäjä, 1833. [Pietari]*

Maalaustaide

(Vuosisadan puoliväliin saakka oli suuntauksia, joissa näkyy akateminen klassismi, vapaampi romantisismi ja molempiin suuntauksiin liittyneenä realistisia piirteitä. Nämä kaikki luetaan yleensä kuuluvaksi "venäläiseen romantiikkaan".

- 13:60 *Feodor Aleksejev (1753-1824), Näkymä Palatsikadulle Pietarissa, 1794. [Tretjakovin Galleria, Moskova]*
 13:61 *Karl Brjüllov (1799-1852), Pompejin viimeinen päivä, 1833. [Venäl. taiteen museo, Pietari]*
 13:62 *Karl Brjüllov (1799-1852), Ratsastaja, 1832.*
 13:63 *Alexander Ivanov (1806-58), Kristus ilmestyy kansalle, 1837-57.*
 13:64 *Orest Kiprenski (1773-1836), Alexandr Pushkinin muotokuva, 1827 [Tretjakov]*
 13:65 *Alexei Venetsianov (1779-1847), Kevät pellolla, 1820-luku. [Tretjakov]*
 13:66 *Pavel Fedotov (1815-1852), Komendantin kosinta, 1848. [Tretjakov]*
 13:67 *Ivan Aivazovskij (1817-1900), Merenranta, 1840.*

Suomi: Varhaisempi sukupolvi

- 13:68 Erik Cainberg, *Jacob Rijn 1799. [Ateneum]*
 13:69 " *Turun vanhan akatemiatalon juhlasalin reliefit, 1813-16.*
 13:70 " *Väinämöisen soitto, 1814, Turun vanhan akatemiatalon juhlasali.*
 13:71 " *Suomalaisten kaste, 1813/16, Turun vanhan akatemiatalon juhlasali.*
 13:72 *Alexander Lauréus, Omakuva, n. 1805. [Ateneum]*
 13:73 " *Enkelten ilmestyminen paimenille, 1815.*
 13:74 " *Talonpoikaistanssi Suomessa, 1816. [Ateneum]*
 13:75 " *St. Louis -juhla Pariisissa, 1819. [Hgin yliopisto]*
 13:76 " *Munkki viinikellariksi muutetuissa raunioissa, 1823. [Ateneum]*
 14:1 *Gustaf W. Finnberg, Juudas, Kemiön kirkon lehterimaalauksia, n. 1821.*
 14:2 " *Anton af Tengström, 1826. [Ateneum]*
 14:3 " *Rabbe Wrede, 1831. [Ateneum]*
 14:4 " *Asessori Carl Jacob Lagercrantzin perhe, n. 1830. [NM]*
 14:5 " *Ylösousemus, seepiapiirros. [Ateneum]*
 14:6 *Gustaf W. Finnberg, Maisemaluonnoksia.*
 14:7 " *Turun jäännöksiä, väritetty litografia, 1827.*
 14:8 *Emanuel Thelning, Porvoon valtiopäivien avajaiset 1809, 1809-1812. [Porvoon tuomiokapituli]*

Suomi: myöhäisempi sukupolvi

- 14:9 Johan Erik Lindh, Jacobina ja Helena Simelius, 1820-1, (Lindhin voisi sijoittaa romantiikan varhaisempaan jaksoonkin, toimi kuitenkin paljon kauemmin kuin muut siihen luetut, k. 1865).
- 14:10 " Johan Jakob Nervander, 1832.
- 14:11 " Ylösnousemus, Inkoon kirkon entinen alttaritaulu, 1842.
- 14:12 Magnus von Wright, Merihanhi, 1825. [yksit.]
- 14:13 " Pyy, värilitografia, Svenska Foglar (1828-38).
- 14:14 " Keisarillisen jääkäriyrykmentin sotilas, 1826. [Hgin kaup.-museo]
- 14:15 " Heinäsorsa poikasineen, 1846. [yksit.]
- 14:16 " Näköala Suopeltovuorelta, 1854. [yksit.]
- 14:17 " Erkylän kartano, 1862. [yksit.]
- 14:18 " Hedelmäasetelma, 1865. [Orimattila]
- 14:19 " Annankatu 15 kylmänä talviaamuna, 1868. [Ateneum]
- 14:20 " Katajanokalta, 1868. [Ateneum]
- 14:21 " Riippuvia lintuja, 1865. [Ateneum]
- 14:22 Wilhelm von Wright, Riippuvia sorsia, 1851. [Ateneum]
- 14:23 Ferdinand von Wright, Savolaispirtti, 1849. [Ateneum]
- 14:24 " Sisäkuva Mariebergin verstaasta, 1850/52. [yksit.]
- 14:25 Ferdinand von Wright, Näköala Haminalahdelta, 1853. [Ateneum]
- 14:26 " Haminalahden puutarha, n.1856. [Ateneum]
- 14:27 " Asetelma ateljeesta, 1868. [Ateneum]
- 14:28 " Taistelevat metsot, 1886. [Ateneum]
- 14:29 " Savolaisvene järvellä, 1879. [Ateneum]
- 14:30 " Vihervarpusparvi, 1899. [yksit.]
- 14:31 Carl Gustaf Söderstrand, Kaksi kisälliä, 1840-1? [Turun hist.museo]
- 14:32 Robert Wilhelm Ekman, Juhannustanssi Smoolannin ja Blekingen rajalla, 1833. [yksit.]
- 14:33 " Italialainen kukkaistytty, 1845. [Ateneum]
- 14:34 Robert Wilhelm Ekman, Pentti Lyytinen lukee runojaan, 1867 (ensimm. versio 1845).
- 14:35 " Kreetta Haapasalo soittaa kannelta talonpoikaistuvassa, 1868.
- 14:36 " Jeesus siunaa lapsia, 1846-48, Helsingin vanhan kirkon alttaritaulu.
- 14:37 " Kustaa Vaasa vastaanottaa ensimmäisen suomalaisen Raamatun käännöksen Mikael Agricolalta, Turun tuomiokirkon freskot, 1850-54.
- 14:38 " Väinämöisen soitto, 1858/59-1866. [Hgin vanha yo-talo]
- 14:39 " Tutkimusmatkailija Georg August Wallinin muotokuva, 1853.
- 14:40 Berndt Abraham Godenhjelm, Omakuva työhuoneessa Pietarissa, 1830- tai 1840-luku. [Ateneum]
- 14:41 " Galatean riemusaatto, 1840-luku? [Ateneum]
- 14:42 " Turun ort. kirkon ikonostaasi, 1843-44.
- 14:43 " Taivaaseenastuminen, Mäntyharjun kirkon alttaritaulu, 1831.
- 14:44 " Pilven Veikko, s.a.
- 14:45 " Väinämöisen soitto, 1873.
- 14:46 Elisabeth Blomqvist, Hanna, 1853/4. [Ateneum]
- 14:47 Pehr Adolf Kruskopf, Maisema Haminalahdella, Finska vuer, 1837-39.

- 14:48 Johan Knutson, Kukkarokivi, Finland framstäldt i teckningar, 1845-52.
 14:49 " Hevosmarkkinat Porvoossa, 1845.
 14:50 " Näkymä taiteilijan ateljeesta Porvoossa, n. 1845.
 14:51 " J.L. Runeberg poikineen sorsastamassa, 1861.
 14:52 " Maisema Päijänteeltä, 1861. [Jokioisten pappilamuseo]

1800-LUVUN PUOLIVÄLIN ROMANTIikka, PUOLIREALISMI (ns. Düsseldorfin kausi) JA NATURALISTISEN ULKOILMAMAALAUKSEN ALKU 1850-1880

Norja

- 14:53 Johan Christian Dahl, Vesuviuksen purkaus, 1820.
 14:54 " Hylky Norjan rannikolla, 1829.
 14:55 Adolph Tidemand, Haugiaanit, 1848. [Düsseldorfin taidemuseo, toisinto Oslon Nasjonalgalleriet 1852]
 14:56 " Yksinäiset vanhukset, 1859.
 14:57 Adolph Tidemand ja H.F. Gude, Hardangerin morsiuksaatto, 1848. [Nasjonalgalleriet]
 14:58 Hans Fredrik Gude, Myllylampi, 1850.
 14:59 " Tunturi, 1857. [Nasjonalgalleriet]
 14:60 August Cappelen, Koski Nedre Telemarkissa, 1852. [Nasjonalgalleriet]
 14:61 Lars Hertevig, Kesämaisema ukonilmalla, 1856 [Nasjonalgalleriet]
 14:62 " Maisema Tysvaerista, 1867. [Nasjonalgalleriet]

Ruotsi

- 14:63 Bengt Nordenberg, Kymmenyskokous, 1865. [NM]
 14:64 Marcus Larsson, Haaksirikko Ruotsin rannikolla, 1853. [NM]
 14:65 " Koski Smoolannissa, 1856. [NM]
 14:66 Kilian Zoll, Pieni kukanpoimija, 1851. [Norrköpings museum]
 14:67 Märten Eskil Winge, Tor ja jättiläiset, 1866-1872. [NM]
 14:68 Gustaf Cederström, Kaarle XII:n ruumissaatto, 1878. [Göteborg, toisinto NM 1884]
 14:69 Alfred Wahlberg, Lahtimaisema [Malmö Museum]
 14:70 Carl Fredrik Hill, Kukkiva omenapuu, Bois-le-Roi, 1877.
 14:71 " Seine Bois-le-Roin luona, 1877. [NM]

Suomi

- 15:1 Werner Holmberg, Kyröskoski, 1854. [Ateneum]
 15:2 " Saksalainen maisema, 1855. [yksit.]
 15:3 " Männikkö lähellä järven rantaa (Kuru), 1857.
 15:4 " Syysaamu Ringerikessä, 1858. [yksit.]
 15:5 " Aihe Torisevalta, 1859. [Villa Gyllenberg, Hki]
 15:6 " Helteinen kesäpäivä, 1860. [Ateneum]
 15:7 " Sadekuuro Näsijärvellä, 1860. [Ateneum]
 15:8 " Ihanteellinen maisema, 1860. [Ateneum]
 15:9 Hjalmar Munsterhjelm, Laidun Hämeessä, 1881.
 15:10 " Metsälampi kuutamossa, 1888. [Turun taidemuseo]

- 15:11 Berndt Lindholm, Ratsastavia kasakoita itäsuomalaisessa maisemassa, 1866. [Ateneum]
 15:12 " Vene rannalla 1870.
 15:13 " Kesäaamu metsänreunassa, 1891-92. [Turun taidemuseo]
 15:14 Fanny Churberg, Kaski, maisema Uudeltamaalta, 1872. [Ateneum]
 15:15 " Asetelma, 1877. [Ateneum]
 15:16 " Talvimaisema, iltarusko, 1878. [Ateneum]
 15:17 " Talvimaisema, 1880. [Ateneum]
 15:18 Aleksandra Frosterus-Sältin, Veteraani ja hänen pojanpoikansa (Pikku Matti), 1860.
 15:19 " Tulkaa minun tyköni, 1891, Hämeen läänin Kosken kirkon alttaritaulu.
 15:20 Karl Emanuel Jansson, Merimiespoika, 1866.
 15:21 " Ristiässä, 1871. [Ateneum]
 15:22 " Sakariston ovella, 1874. [Ateneum]
 15:23 Arvid Liljelund, Kansanpukujen osto Säkylässä, 1878. [Ateneum]
 15:24 " Sisäkuva Taivassalon kirkosta, n. 1884. [KM]
 15:25 Fredrik Ahlstedt, Matti kaskella, 1893. [Ateneum]
 15:26 Adolf von Becker, Äidin iloa, 1868. [Ateneum]
 15:27 Adolf von Becker, Pikettipeli, 1869. [Ateneum]
 15:28 Erik Johan Löfgren, Eerik XIV ja Kaarina Maununtytär, 1864. [Ateneum, sij. Turun linna]
 15:29 " Rêverie (Nainen 1700-luvun puvussa), 1863. [Ateneum]

Suomen kuvanveisto romantiikasta realismiin

- 15:30 Carl Eneas Sjöstrand, Henrik Gabriel Porthan, 1864 pronssi, (kipsimalli valmistunut 1861), Turun tuomiokirkkokuisto.
 15:31 " Fredrik Cygnaeus, 1881.
 15:32 " Kullervo katkoo kapalonsa, 1858, kipsi [Ateneum]
 15:33 " Väinämöisen soitto -reliefi, osa, 1866, kipsi [Hgin yliopisto]
 15:34 " Kullervo puhuu miekalleen, 1868. (piirrosjäljennös Hgin kaupunginpuutarhassa sijaitsevasta pronssipatsaasta)
 15:35 " Väinämöinen ja Lemminkäinen, 1900.
 15:36 " Ateneum-rakennuksen fasadiveistoksia, 1886.
 15:37 Walter Runeberg, Werner Holmbergin muotokuva, 1862, marmori [Ateneum]
 15:38 " Apollo ja Marsyas, 1872, marmori [Ateneum]
 15:39 " Psyke lamppu ja tikari kädessään, 1878, marmori.
 15:40 " J.L. Runeberg, 1885, pronssi. Hgin Esplanadinpuisto.
 15:41 " Aleksanteri II, 1894, pronssi. (kilpailu 1884, voittaja Johannes Takanen, joka kuoli 1885; keisari Takasen luonnoksen mukaan). Lex (Laki), Hgin Senaatintori.
 15:42 " Aleksanteri II, osa Labor (työ).
 15:43 " Aleksanteri II, osa, Pax (rauha).
 15:44 " Aleksanteri II, osa, Lux (valo = tiede ja taide).
 15:45 Johannes Takanen, Väinämöinen, 1871-73, sinkki. Viipuri, Monreposin puisto (tuhoutunut).
 15:46 " Venus ja Amor, 1875, marmori.
 15:47 " Aino, 1876, kipsi. [Ateneum]
 15:48 " Andromeda, 1882, marmori [Ateneum]
 15:49 Johannes Takanen, La nuova modella (Uusi malli), 1885.
 15:50 " J.V. Snellman, 1879-85. Piirros marmorinuotokuvasta 1884-85. Lopullinen pronssipatsas paljastettu 1886 Kuopion

- Snellman-puistossa.
- 15:51 " Aleksanteri II, 1884. Jäljennös muistomerkkikuonnoksesta.
- 15:52 Johan Erland Stenberg, F.M. Franzénin patsas, 1879-1881, pronssi, Oulun kirkko-
puisto.
- 15:53 TYHJÄ

Venäjän kriittinen realismi 1800-luvun jälkipuoliskolla

- 15:54 Vasilij Perov (1834-1882), Pääsiäiskulkue, 1861 [Tretjakov]
- 15:55 Ilja Repin (1844-1930), Volgan lautturit, 1870-73. [Venäl.tait.museo, Pietari]
- 15:56 " Säveltäjä Mussorgskin muotokuva, 1881. [Tretjakov]
- 15:57 Valentin Serov (1865-1911), Tyttö ja persikoita, 1887 [Tretjakov]
- 15:58 Vasilij Surikov (1865-1916), Streltsien teloitus, 1881 [Tretjakov]
- 15:59 Aleksandr Sarasov (1830-1897), Naakat ovat tulleet, 1871 [Tretjakov]
- 15:60 Ivan Shishkin (1832-1898), Laivamastometsää, 1898 [Venäl.tait.museo, Pietari]
- 15:61 Isaak Levitan (1861-1900), Tuulenvire Volgalla, 1891-95.
- 15:62 " Heinäsuovia iltahämärässä, 1899 [Tretjakov]
- 15:63 Mikhail Vrubel (1856-1910), Syreeni, 1900 [Tretjakov]

VUOSISADAN VAIHDE: "Nordiskt sekelskifte"

NATURALISTINEN ULKOILMAMAALAUUS - REALISMI 1880-90 - 'realistinen karelianismi' Suomessa 1890-95 - SYMBOLISMI / SYNTETISMI 1895-1910

Tanska

- 15:64 Michael Ancher, Anna Ancherin muotokuva, 1884 [Hirschprungske Saml.,
Kbh]
- 15:65 Peter Severin Krøyer, Kauppiaan puodissa kalastustauon aikana, 1882
[Hirschprungske Saml., Kbh]
- 15:66 Niels Skovgaard, Åge ja Else, Keramiikkareliefi, 1887 [SMFK]

Norja

- 15:67 Christian Krogh, Nukkuva äiti, 1883. [R.Meyrerin kok., Bergen]
- 15:68 " Albertine poliisilääkärin odotushuoneessa, 1887. [Nasjonalgalleriet,
Oslo]
- 15:69 Edvard Munch, Hans Jaegerin muotokuva, 1889 [Nasjonalgalleriet, Oslo]
- 15:70 " Huuto, 1893. [Nasjonalgalleriet, Oslo]
- 15:71 " Uusia säteitä, Oslon yliopiston freskoja, 1910-15.
- 15:72 Nils Werenskiöld, Talonpojan hautajaiset, 1885. [Nasjonalgalleriet, Oslo]
- 15:73 Gustav Vigeland, Kirottu, 1891. [Nasjonalgalleriet, Oslo]
- 15:74 " Kirjalija Camilla Collet, 1909 (pystytetty 1911). [Oslon linnanpuisto]

- 15:75 " *Naisen torso, 1909 (marmori 1923). [Nasjonalgalleriet, Oslo]*
 15:76 " *ns. Vigeland-kolossi, 1924-25, Frogner-puisto, Oslo. Veistospuiston ensimmäiset luonnokset jo 1899, valmistui 1942.*

Ruotsi

- 16:1 *Carl Larsson, Vanhus ja uusi istutus, 1883. [NM]*
 16:2 " *Ulkoilmamaalari, 1886. [NM]*
 16:3 " *Äidin ja pikkutyttöjen huone. Ett hem, 1894-99, julkaistu 1899. [NM]*
 16:4 *Karl Nordström, Aihe Crez'stä, 1882. [Göteborgin taidemuseo]*
 16:5 " *Naapuritila, 1894. [NM]*
 16:6 *Bruno Liljefors, Kettuja, 1884.*
 16:7 " *Närhet, 1886. [yksit.]*
 16:8 " *Salametsästäjä, 1894.*
 16:9 *Richard Bergh, Istunnon jälkeen (Pukeutuva malli), 1884. [Malmö Museum]*
 16:10 " *Hypnoottinen istunto, 1897. [Malmö Museum]*
 16:11 " *Pohjolan kesäilta, 1900. [Göteborgin taidemuseo]*
 16:12 *Anders Zorn, Jokapäiväinen leipämme, 1886. [NM]*
 16:13 " *Kesä (Frileuse), 1894.*
 16:14 " *Juhannustanssi, 1897. [NM]*
 16:15 *Ernst Josephson, Espanjalaisia seppiä, 1881. [NM]*
 16:16 " *Näkki (Näcken), 1882.*
 16:17 " *Pyhä sakramentti, sairausajalta.*
 16:18 *Prinssi Eugen, Pilvi, 1896.*
 16:19 *Olof Sager-Nelson, Kasvattiveljekset, 1894 [NM]*
 16:20 *Ivar Arosenius, Omakuva, 1906, akvarelli [NM]*

Suomi

- 16:21 *Albert Edelfelt, Kuningatar Blanka, 1877. [Ateneum]*
 16:22 " *Kaarle-herttua herjaa Klaus Flemingin ruumista, 1878. [Ateneum, sij. Turun linna]*
 16:23 " *Lapsen ruumissaatto, 1879. [Ateneum]*
 16:24 " *Jumalanpalvelus Uudenmaan saaristossa, 1881. [Musée d'Orsay, Pariisi]*
 16:25 " *Louis Pasteur, 1885. [Musée d'Orsay, Pariisi]*
 16:26 " *Pariisitar (Virginie), 1883.*
 16:27 " *Pariisin Luxenbourg-puistosta, 1887. [Ateneum]*
 16:28 " *Ruokolahden eukkoja kirkonmäellä, 1887. [Ateneum]*
 16:29 " *Kaukolan harju, 1889. [Ateneum]*
 16:30 " *Kristus ja Mataleena, 1890. [Ateneum]*
 16:31 " *Porilaisten marssi, 1892. [G. Serlachiuksen taidem., Mänttä]*
 16:32 " *Turun akatemian vihkiäiset, osa, Helsingin yliopiston juhlasali. Valm. 1905, tuhoutui pommituksissa 1944, uudell. maalannut Johannes Gebhard 1961.*
 16:33 *Gunnar Berndtson, Taiteentuntijoita Louvressa, 1879. [G. Serlachiuksen taidemuseo, Mänttä]*
 16:34 *Gunnar Berndtson, Morsiamen laulu, 1881. [Ateneum]*
 16:35 *Aukusti Uotila, Lammaspaimen, 1879. [Ateneum]*
 16:36 " *Kalastuspaikka kuutamolla, 1883.*
 16:37 *Victor Westerholm, Eckerön postilaituri, 1885. [Hämeenlinnan taidemuseo]*
 16:38 " *Lehmiä koivumetsässä, 1886. [Turun taidemuseo]*

- 16:39 " Seine Pariisissa, 1888. [Turun taidemuseo]
 16:40 " Ahvenanmaa, 1899-1909. [Turun taidemuseo]
 16:41 " Koski, 1902.
 16:42 Maria Wiik, Hilda Wiik, 1881. [Ateneum]
 16:43 " Maailmalle, 1889. [Ateneum]
 16:44 Amelie Lundahl, Tytön pää, Bretagne, 1882. [Ateneum]
 16:45 Helene Schjerfbeck, Haavoittunut soturi Suomen sodasta, 1880. [Ateneum]
 16:46 " Hautajaiskulkue Pont-Avenissa, 1884. [Pohjanmaan museo, Vaasa]
 16:47 " Toipilas, 1887. [Ateneum]
 16:48 " Kotona, 1903. [Turun taidemuseo]
 16:49 Elin Danielson-Gambogi, Teepöydän ääressä, 1890. [yksit.]
 16:50 Akseli Gallen-Kallela, Poika ja varis, 1884. [Ateneum]
 16:51 " Akka ja kissa, 1885. [Turun taidemuseo]
 16:52 " Ensi opetus, 1887. [Ateneum]
 16:53 " Démasqué, 1888. [Ateneum]
 16:54 " Aino-triptyykki, 1891. [Ateneum]
 16:55 " Sammon taonta, 1894. [Ateneum]
 16:56 " Tuonelan matkalla, (1888-)1894. [Mänttä]
 16:57 " Probleemi, 1894 (alempi), [Mänttä]; Symposion, 1894 (ylempi) [yksit.]
 16:58 " Ad Astra, 1894. [Villa Gyllenberg, Hki]
 16:59 " Sammon puolustus, puupiiirros 1895, (ylempi), maalaus 1896 (alempi). [Turun taidemuseo]
 16:60 " Lemminkäisen äiti, 1897. [Ateneum]
 16:61 " Velisurmaaja, 1897. [Ateneum]
 16:62 " Ilmarinen kyntää kyisen pellon, 1900, Pariisin maailmannäyttelyn Suomen paviljongin freskon luonnos (muut aiheet: Sammon taonta, Sammon puolustus ja Kristinuskon tulo Suomeen).
 16:63 " Keitele, 1905.
 16:64 Eero Järnefelt, Ranskalainen viinikapakka, 1888. [Ateneum]
 16:65 " Savolaisvene, 1888. [Hämeenlinnan taidemuseo]
 16:66 " J.Ph. Palmén, 1892. [Hgin yliopisto]
 16:67 " Larin Paraske, 1893. (luonnos)
 16:68 " Raatajat rahanalaiset (Kaski), 1893. [Ateneum]
 16:69 " Leikkiviä lapsia (Aatami ja Eeva), 1895. [Ateneum]
 16:70 " Koli, 1899. [Ateneum]
 16:71 " Maalaispuoti, 1905.
17:1 Pekka Halonen, Niittomiehet, 1891. [yksit.]
 17:2 " Oijustie, 1892. [Ateneum]
 17:3 " Soittotunnin jälkeen, 1894. [Villa Gyllenberg, Hki]
 17:4 " Väinämöisen soitto, 1897. [Kalevalaseura]
 17:5 " Lumisia männyntaimia, 1899.
 17:6 " Erämaa, 1899. [Turun taidemuseo]
 17:7 " Tienraivaajia Karjalassa, 1900. [Ateneum]
 17:8 " Työstä lähtö, 1907. [Pohjanmaan museo, Vaasa]
 17:9 Juho Rissanen, Ukko Istolainen, 1897. [yksit.]
 17:10 " Povarissa, 1899. [Ateneum]
 17:11 " Seppiä-fresko, 1909, Helsingin kaupungin kirjasto.
 17:12 " Seuloja, 1908.

- 17:13 Magnus Enckell, Omakuva, 1891.
 17:14 " Poika ja pääkallo, 1893. [Ateneum]
 17:15 " Herääminen, 1894. [Ateneum]
 17:16 " Nuotankutoja, 1894. [Pohjanmaan museo, Vaasa]
 17:17 " Fantasia, 1895. [Ateneum]
 17:18 " Poika ja purje, 1902.
 17:19 Magnus Enckell, Ylösnousemus, 1907, Tampereen tuomiokirkon alttarifresko.
 17:20 Väinö Blomstedt, Bourg-La-Reinen hautausmaa, 1894. [Turun taidemuseo]
 17:21 Beda Stjernschantz, Kaikkiällä ääni kaikuu, 1895. [Ateneumin taidemuseo]
 17:22 Ellen Thesleff, Kaiku 1890-91. [yksit.]
 17:23 " Thyra Elisabeth, 1892. [Hgin kaup. taidemuseo]
 17:24 " Kevätyö, 1894. [Ateneum]
 17:25 Hugo Simberg, Syksy 1895 ja Halla 1895. [Ateneum]
 17:26 " Sallittu, 1896. [Pohjanmaan museo, Vaasa]
 17:27 " Kuoleman puutarha, vesiväri, 1896; Haavoittunut enkeli, öljymaalau-
 laus, 1903. Molemmat toteutettu myös freskoina Tampereen tuo-
 miokirkossa, 1906. [Ateneum]
 17:28 " Köynnöstä kantavia poikia, 1906 (osa), Tampereen tuomiokirkko.
 17:29 " Täti, 1898. [Ateneum]
 17:30 " Perunatyttö, 1901. [Turun taidemuseo]
 17:31 " Lukeva tyttö, 1897 (etsaus).

Suomen kuvanveisto 1800-luvun lopun lopussa ja 1900-luvun alun alussa

- 17:32 Robert Stigell, Työläinen, 1882.
 17:33 " Ilmarinen. Vanhan ylioppilastalon julkisivuveistos, 1888, Helsinki.
 17:34 " Haaksirikkoiset, 1897 (Kipsi 1891), Helsingin Tähtitorninmäki.
 17:35 Ville Vallgren, Kaiku, 1887, marmori [Ateneum]
 17:36 Ville Vallgren, Ruusutanssi, 1899.
 17:37 " Havis Amanda, 1905-07, Helsingin kauppatori.
 17:38 Sigrid af Forselles, Vankeus, osa kipsireliefisarjasta Ihmissielun kehitys, n. 1887-1903
 [Kallion kirkko, Helsinki].
 17:39 Emil Wikström, Suomen kansan kehitys työn ja taistelun kautta ensimmäisiin val-
 tiopäiviin 1809, Säätöytalon päätykolmioveistokset, 1893-1903.
 17:40 " Elias Lönnrot-monumentti, 1899-1902, Helsinki.
 17:41 " Enkä minä!, Lakkoviikolla 1905, 1906, pronssi.
 17:42 Eemil Halonen, Koskenlaskija, 1899 (Suomen paviljonki, Pariisin maailmannäytte-
 lyssä 1900), honkapuu [Ateneum]
 17:43 " Haapatyttö, 1908, haapapuu [Ateneum]
 17:44 Viktor Malmberg, Pari, 1900-luvun alku, marmori.
 17:45 Emil Cedercreutz, Kyntäjä, 1907, pronssi.
 17:46 Felix Nylund, Aamunkoitteessa, 1903, hiekkakiviversio 1905 [Ateneum]

SUOMEN ARKKITEHTUURI VUOSISADAN VAIHTEESTA TOISEEN MAAILMAN-SOTAAN 1890-1940

Kansallisromantiikka/Art nouveau/Jugend ja vuosisadan vaihteen rationalismi

- 17:47 Akseli Gallen-Kallela, Kalela, Ruovesi, Suunnitelma 1891, rakennettu 1894-95.
 17:48 Theodor Höijer, Pariisin maailmannäyttelyn paviljonki 1889 (yllä) ja Gesellius-Lindgren-Saarinen, Pariisin maailmannäyttelyn paviljonki 1900, kilpailu 1898 (alla).
 17:49 Gesellius-Lindgren-Saarinen, Hvitträsk, Kirkkonummi (1902-03), Saarisen puoli.
 17:50 " Hvitträsk, Saarisen puolen ruokasalin takkanurkkaus. Ryijy: Loja Saarinen, Kakluuni: Eliel Saarinen (Iris-tehtaan tuotantoa). Koristemaalaukset: Akseli Gallen-Kallela.
 17:51 " Kansallismuseo, 1905-10, kilpailu 1901.
 17:52 Helsingin Töölön asemakaava, kilpailu 1899. G. Nyström ja L. Sonckin hyväksytty ehdotus 1902.
 17:53 Helsingin rautatieaseman kilpailuehdotuksia 1904: yllä Eliel Saarisen voittanut ehdotus. Keskellä Sigurd Frosteruksen ehdotus. Alinna Saarisen muutettu ja toteutettu versio.
 17:54 Eliel Saarinen, Helsingin rautatieasema, 1906-16.
 17:55 Lars Sonck, Tampereen tuomiokirkko, (Johanneksen kirkko), 1903-07.
 17:56 " Hypoteekkipankki, Etelä-Esplanadi, Helsinki, 1907-08.
 17:57 Selim A. Lindqvist, ns. Lundqvistin talo (Aleksanterinkatu 13, Hki), 1898-1901.
 17:58 Onni Tarjanne, Takaharjun parantola (Punkaharju), 1904.
 17:59 Sigurd Frosterus ja Gustaf Strengell, Kokkolan Sähkölaitos, 1905.
 17:60 Sigurd Frosterus, Stockmannin tavaratalo, Helsinki, kilpailuehdotus 1916, rakennettu 1925-30.
 17:61 Kauno S. Kallio, Tampereen teatteri, 1913.

1920-luvun klassismi

- 17:62 Martti Välikangas, Puu-Käpylä, Helsinki 1920-luvun alku.
 17:63 Gunnar Taucher, Kunnallinen asuintalo (Mäkelänkatu 37-39), Helsinki, 1924-25.
 17:64 Alvar Aalto, Jyväskylän työväentalo, 1923-25.
 17:65 Johan Sigfrid Sirén, Eduskuntatalo, 1926-31.
 17:66 Pauli E. Blomstedt, Helsingin Osakepankin talo, 1926-29, Aleksanterink., Hki.
 17:67 Väinö Vähäkallio, Elanto, 1926, Hämeentie, Helsinki.
 17:68 Jussi ja Toivo Paatela, Atlaspankki, 1927-29, Mikonk-Hallituskatu, Helsinki.

30-luvun funktionalismi

- 17:69 Alvar Aalto, Turun Sanomien talo, perspektiivikuva, 1929-30, Kauppiaank., Turku.
 17:70 " Paimion parantola, 1929-33.
 17:71 " Villa Mairea, Noormarkku, 1939.
 17:72 Erik Bryggman, Åbo Akademin kirjatorni, 1935.
 17:73 Erkki Huttunen, SOK:n konttori- ja varastorakennus, Oulu, 1937.

Kirkkoarkkitehtuuri 1910-1940

- 18:1 Josef Stenbäck, Hirvensalmen kirkko, 1915.
 18:2 W.G. Palmqvist, Padasjoen kirkko, 1926-28.
 18:3 Kauno S. Kallio, Jämsän kirkko, 1929.
 18:4 Alvar Aalto, Muuramen kirkko, 1928-9.
 18:5 P.E. Blomstedt, Kannonkosken kirkko, suunn. 1932-37, valm. 1938.
 18:6 Erkki Huttunen, Nakkilan kirkko, 1937.

18:7 Erik Bryggman, Turun ylösousemuskappeli, 1938-41.

RUOTSIN ARKKITEHTUURI 1880-1940

Vuosisadan vaihde: aidot materiaalit, kansallisromantiikka ja art nouveau/jugend 1880-1910

18:8 Tukholman Strandvägen.

18:9 Isak Gustaf Clason (1856-1930), Bünzowin talo, 1886-1888, Tukholma, Strandvägen.

18:10 " Nordiska museetin alkuperäinen suunnitelma ja toteutus.

18:11 " Nordiska museet, 1889-1907, Tukholma.

18:12 " interiööri (oik. L.J. Duc: Palais de Justice, Pariisi).

18:13 " Hallwylin palatsi, 1893-1898, Tukholma. (Hamngatan 4)

18:14 Ludvig Peterson (1853-1931), Taiteilijatalo, 1896-1898, Tukholma. (Smålandsg. 7)

18:15 Torben Grut (1871-1945), Tukholman stadion, 1910-1912.

18:16 Carl Westman (1866-1936), Tukholman raatihuone, 1909-1915 (Scheeleg. 7)

18:17 Ferdinand Boberg (1860-1946), Rosenbad, 1902, Tukholma. (Strömg. 22-24)

18:18 " Saltsjöbadenin ylösousemuskirkko, 1913.

18:19 " Waldemarsudde, 1903, Tukholma. (Djurgården)

Moderni klassismi 1910-1930

18:20 Ragnar Östberg (1866-1945), Tukholman kaupungintalo, 1923.

18:21 " Pääsisäinkäynti.

18:22 " Sininen halli.

18:23 " Kultainen sali.

18:24 " Prinssin galleria.

18:25 " Merihistoriallinen museo, 1931-1934, Tukholma. (Djurgården)

18:26 " Zorn-museo, 1938-1939. Mora.

18:27 Ivar Tengbom (1878-1964), Tukholman Konserttitalo, 1920-1926. (Hötorget)

18:28 " Tukholman kauppa- ja korkeakoulu, 1925-1926. (Sveavägen 65)

18:29 Carl Bergsten (1879-1935), Liljevalchin taidehalli, 1913-1916, Tukholma. (Djurgården)

18:30 " Ruotsin paviljonki, Pariisin maailmannäyttely, 1925.

18:31 " Göteborgin kaupunginteatteri, 1934.

18:32 Sigurd Lewerentz, (1885-1975), Ylösousemuskappeli, 1923-26, Metsähautausmaa, Tukholma.

18:33 Gunnar Asplund (1885-1940), Sölvesborgin käräjätalo ja pohjakaava, 1917-1921.

18:34 " Interiööri.

18:35 " Metsäkappeli, 1918-1920. Metsähautausmaa, Tukholma.

18:36 " Ed. pylväshalli.

18:37 Gunnar Asplund, Ed. interiööri ja leikkaus.

18:38 " Tukholman kaupunginkirjasto, 1920-1928. Pääfasadi ja pohjakaava (Oden-gatan 51-55)

18:39 " Ed. portaikko.

18:40 " Ed. puistofasadi.

18:41 " *Ed. pyöreä kirjahalli.*

Funktionalismi

- 18:42 *Gunnar Asplund, Pyhän ristin kappeli, 1935-1940. Metsähautausmaa, Tukholma.*
 18:43 " " *eksteriööri ja pohjakaava.*
 18:44 " " *interiööri.*
 18:45 *Sven Markelius (1889-1972), Helsingborgin konserttitalon ehdotus, 1926 ja 1929.*
 18:46 " *ed. eksteriööri ja pohjakaavat, 1932.*
 18:47 " *Suunnitelma Helsingborgs Dagbladetin taloksi, 1929.*
 18:48 " *Byggnadsföreningenin talon, 1934, interiöörinä, Tukholma.*
 18:49 " *Kollektiivitalo, 1936, Tukholma (John Ericssonsgatan 6).*

VIRON ARKKITEHTUURIA 1900-LUVUN ALKUPUOLELLA

Historismi ja Art Nouveau

- 18:50 August Reinberg, Eestin valtionpankin talo, 1904, Tallinna (Estonia puisteel).
 18:51 Aleksei Bubör - Nikolai Vassiljev, Tallinnan Draamateatteri, 1910. (Pärnu maantee)
 18:52 H. Gesellius - A. Lindgren - E. Saarinen, Vaneri- ja huonekaluyhtiön kerhohuone, 1905 (Lõunatee 37).
 18:53 Armas Lindgren - Wivi Lönn, Estonia-teatteri, 1909-13, Tallinna. (Estonia puisteel)
 18:54 Eliel Saarinen, Kirjankustannustalo (Eesti pank), 1912, Tallinna. (Pärnu maantee)

Oman arkkitehtuuritradition synty ja 20-luvun traditionalismi

- 18:55 Karl Burman, Asuintalo Rauaatee 39, 1913, Tallinna.
 18:56 Herbert Johanson - Eugen Habermann, Parlamenttitalo Tompealla, 1922. Tallinna. Eksteriööri ja istuntosalin interiööri.
 18:57 Robert Natus, Asuintalo, Vapaudenaukio 7, 1932, Tallinna.

Funktionalismi ja sen kansallinen tulkinta

- 18:58 Olev Siinmaa, entinen Jungin talo, 1932, Tallinna. (Roosikrantsi tee 7 B)
 18:59 Anton Soans, Asuinrakennus Roheline aas -kadulla, 1934, Tallinna. (Kadriorg)
 18:60 " Asuinrakennus Gogolin kadulla, 1934, Tallinna.
 18:61 Alvar Aalto, Entinen August Tammekannin talo, 1930-l., Tartto.
 18:62 Herbert Johanson, Linderin lukio Kreutzwaldin kadulla, 1935. Tallinna.
 18:63 F. Adoff - E. Habermann - H. Johanson, Eestin pankin talo, 1935, Tallinna.
 18:64 Elmar Lohk, Liiketalo Vapaudenaukiolla, 1936, Tallinna.
 18:65 B. Tšernov, Asuintalo, 1935 ja Elmar Lohk, Palace-hotelli, 1936, Tallinna.
 18:66 Edgar-Johan Kuusik - Anton Soans, Taiteen talo, 1934, Tallinna.
 18:67 Edgar-Johan Kuusik, Huvila Nömmella, 1935, Tallinna.
 18:68 Edgar-Johan Kuusik, Asuintalo Sakalan kadulla, 1936, Tallinna.
 18:69 A. Kotli, Presidentin palatsi, 1938, Kadriorg (ylh.) ja Polytekninen koulu, 1940, Pärnun maantee, Tallinna.
 18:70 A. Jürvetson, Regatt-baari, 1939, Pirita, Tallinna.
 18:71 H. Johanson, Metsähautausmaan kappeli, 1935, Tallinna.
 18:72 H. Johanson, Paloasema, Rana-katu, 1939, Tallinna.

Neuvosto-Eesti

- 18:73 Edgar-Johan Kuusik, Poliittisen kasvatuksen keskus, 1947, Tallinna.
 18:74 Edgar Velbri, Asuintalo Leninin puistotiellä, 1954, Tallinna. (nyk. Rävälän puistotie)
 18:75 Valve Pormeister, Kukkaviljonki ja kahvila Tuljak, 1960-66, Pirita, Tallinna.

SUOMEN KUVATAIDE 1900-LUVULLA ENNEN TOISTA MAAILMANSOTAA

Maalaustaide

a. Jälki-impresionistinen värimurros 1909-1912 ja Septem-ryhmä 1912-1920

- 19:1 Alfred William Finch, Oostenden kilpa-ajorata, 1888. [Ateneum]
 19:2 " Kaivopuistosta, 1906. [Hgin kaup. taidemuseo]
 19:3 " Suursaarelta, n. 1912. [yksit.]
 19:4 Magnus Enckell, Emmy Frosterus, 1909. [yksit.]
 19:5 " Lepäävä Fauni, 1914. [Ateneum]
 19:6 " Sisäkuva (Kilon huvila), 1921.
 19:7 Werner Thomé, Borély'n puistossa, 1909 ja Kylpeviä poikia, 1910. [Ateneum]
 19:8 Ellen Thesleff, Lehtimaja, 1908. [yksit.]
 19:9 Yrjö Ollila, Rantamaisema Korpilahdelta, 1913. [Ateneum]
 19:10 Mikko Oinonen, Henkilöharjoitelma, 1911. [Ateneum]

b. Ekspressionis-kubistiset pyrkimykset n. 1910-1920 ja Marraskuun ryhmä 1916-24

- 19:11 Juho Mäkelä, Omakuva, 1910. [Pohjanmaan museo, Vaasa]
 19:12 Tyko Sallinen, Pyykkärit, 1911. [Ateneum]
 19:13 " Kääpiö, 1914-15. [Pohjanmaan museo, Vaasa]
 19:14 " Hihhulit ja Jyttyt (Lauantaitanssit Mutilassa), 1918. [Ateneum]
 19:15 Jalmari Ruokokoski, Sateenkaari, 1912.
 19:16 " Toni (Tony Rydeng), 1913. [Hgin kaup.taidemuseo]
 19:17 William Lönnberg, Omakuva, 1914. [Hgin kaup.taidemuseo]
 19:18 Marcus Collin, Kökarin kirkko (Rippilapset), 1914. [Hgin kaup.taidemuseo]
 19:19 Ilmari Aalto, Kellot, 1914. [Ateneum]
 19:20 " Omakuva, 1922. [Ateneum]
 19:21 Alvar Cawén, Nuori nainen, 1915. [yksit.]
 19:22 " Kehtolaulu, 1921. [Ateneum]
 19:23 Uuno Alanko, Kaksi tyttöä, 1914. [Lahden taidemuseo]

c. 1920 - ja 1930 -luvut

(klassismi - uusasiallisuus- tradionalismi)

- 19:24 Yrjö Ollila, Läksyjen kuulustelu, 1923. [Ateneum]
 19:25 Ragnar Ekelund, Vanha mylly Baijerissa, 1922. [yksit.]
 19:26 Eero Nelimarkka, Valkea liina, 1920.

(varhaiset modernistit: kubismi, nonfiguratismi)

- 19:27 Väinö Kunnas, Olavi Paavolainen, 1928. [WSOY]
 19:28 Edwin Lydén, Golgata, 1927. [Turun taidemuseo]
 19:29 Birger Carlstedt, Chat Doré -ravintolan sisustusluonnos, 1929.
 19:30 Olli Miettinen, La Piste II, 1931. [Ateneum]

(ekspressionismi)

- 19:31 Eemu Myntti, Piharavintola, Cagnes, 1929 [Tikanojan taidekoti, Vaasa]
 19:32 Ernst Krohn, Kristus, 1934.

(intimistit)

- 19:33 Sulho Sipilä, Sisäkuva, Soittava nainen, 1931. [Ateneum]
 19:34 Vilho Lampi, Pitäjän keisari (Omakuva), 1930. [Limingan kunta]
 19:35 " Äidin haudalla, 1933-34. [Lampi-museo, Liminka]

(surrealismi)

- 19:36 Otto Mäkilä, He näkevät mitä me emme näe, 1939. [Turun taidemuseo]

Kuvanveisto

- 19:37 Väinö Aaltonen, Graniittipoika, 1917-22. [Ateneum, deponoitu W. Aaltosen mu-
seossa Turussa]
 19:38 " Savonlinnan sankaripatsas, 1920-21.
 19:39 " Paavo Nurmi, 1924, Helsingin Olympiastadion.
 19:40 " Aleksis Kiven patsasluonnos, 1929 [W. Aaltosen museo, Turku]
 19:41 Väinö Aaltonen, Aleksis Kiven patsas, Rautatientori, Hki, 1930-34.
 19:42 " Varjo kasvoilla (Antiikki ja nykyaika), 1924-49. [W. Aaltosen museo,
Turku]
 19:43 Gunnar Finne, Taru ja Totuus, Topeliusmonumentti, 1932. Esplanadipuisto, Hki.
 19:44 Hannes Autere, Koulussa, 1930.
 19:45 Felix Nylund, Kolme seppää, 1932, Vanhan ylioppilastalon aukio, Hki.
 19:46 Sakari Tohka, Nuoruus, 1937, betoni [Turun taidemuseo]

TOISESTA MAAILMANSODASTA 1980-LUVULLE**Maalaustaide****(sodan kuvat)**

- 19:47 Björn Landström, Kk-mies Ohtan suunnalta, 1943.
 19:48 Yngve Bäck, Sodan sävel, 1944.

(ekspressionismi)

- 19:49 Helene Schjerfbeck, Omakuva, 1944.
 19:50 Yrjö Saarinen, Alaston, 1945. [yksit.]
 19:51 Aimo Kanerva, Keltainen maisema 1945. [Hgin kaup. taidemuseo]

(abstraktionismi)

- 19:52 Ole Kandelin, Yöllinen vaellus, 1946 [Turun taidemuseo]
 19:53 Birger Carlstedt, Sommitelma, 1952. [yksit.]

(1950-luku)

- 19:54 Lars-Gunnar Nordström, Sininen sommitelma, 1952, serigrafia [Ateneum]
 19:55 Sigrid Schauman, Alaston, 1954. [Hgin kaup. taidemuseo]

- 19:56 Sam Vanni, Contrapunctus, Helsingin Työväenopiston seinämaalaus, 1959.
 19:57 Åke Mattas, Paperihattu, 1956. [Ateneum]

(1960-luku)

- 19:58 Esko Tirronen, Talvi, 1961. [Ateneum]
 19:59 Jaakko Sievänen, Nainen, peili ja kasvot, 1961. [Amos Andersonin taidem.]
 19:60 Ahti Lavonen, Valkoinen tila, 1966. [A. Andersonin taidem.]
 19:61 Paul Osipow, Kolari, 1965. [Sara Hildénin taidemuseo, Tre]
 19:62 Alpo Jaakola, Alaston, 1969. [yksit.]

(1970- ja 80-luvut)

- 19:63 Timo Aalto, Pohjasininen 1981, serigrafia [yksit.]
 19:64 Niilo Hyttinen, II muotokuva, Sarjasta kehitysalue, 1970. [SKOP]
 19:65 Osmo Valtonen, Pikku-Elli, 1985. [yksit.]
 19:66 Olli Lyytikäinen, Soita minulle, 1979. [Sara Hildénin taidemuseo, Tre]
 19:67 Pekka Nevalainen, Sydän, puhe, mieli, 1985.
 19:68 Marjatta Tapiola, Je cherche, things past, nicht wahr?, 1984. [yksit.]
 19:69 Jarmo Mäkilä, Daydreamer, 1983. [Harkonmäki-kokoelma, Espoo]
 19:70 Marikki Hakola, PRE-tilateos 10 monitorille ja 6 nauhalle, 1984.
 19:71 Homo \$, Transit in memoriam -performanssi, Taidehallissa 1985.
 19:72 Osmo Rauhala, Kadonnut paratiisi-muutto, 1980.

Kuvanveisto

- 20:1 Oskari Jauhiainen, Taistelu on päättynyt, Oulun sankarihautapatsas, 1952.
 20:2 Ben Renvall, Maternitá, 1957 [Ateneum]
 20:3 Tapio Wirkkala, Pyörre, 1953. [yksit.]
 20:4 Aimo Tukiainen, Mannerheimin ratsastajapatsas, 1954 -60, Hki.
 20:5 " Vaiennut linnake, 1960. [Ateneum, toteutettu Tainionkosken sankarihautausmaalle Imatralle]
 20:6 Kauko Räsänen, Enkeli, 1960 [Ateneum, kopio sij. Lauritsalan kirkkopuistoon Lappeenrannassa]
 20:7 Kain Tapper, Golgatan kallio, Oriveden kirkon alttarireliefi, 1961.
 20:8 Eila Hiltunen, Sibelius-monumentti, 1961-67, Sibelius-puisto, Hki.
 20:9 Kimmo Pyykkö, Pakolainen, 1967. [Sara Hildénin taidem., Tre]
 20:10 Veikko Eskolin Esk, Valopilari työväenliikkeelle, 1964 ja Tuhansien vesien kaupunki, 1970.
 20:11 Olavi Lanu, Elämää suomalaismetsissä, Kohtaus V, 1978.
 20:12 Tapio Junno, Häikäisy, 1985. [Kainuun museo, Kajaani]
 20:13 Helena Pylkkänen, Hirvivaara, graniitti, 1980.
 20:14 Pauno Pohjolainen, Sovituksen rovio, 1981-82.
 20:15 Martti Aiha, Aurinko, 1985-86, punapyökki [IBM, Hki]
 20:16 Veikko Hirvimäki, Kuningasajatus, Mika Waltarin muistomerkki, H:ki, 1982-85, graniitti.
 20:17 Hannu Sirén, Stoa, Helsingin Itäkeskuksen veistosmonumentti, 1981-84, mosaiikkibetoni.

Arkkitehtuuri**-romantisoiva modernismi ja paluu traditioon: 1940-luku**

20:18 Viljo Revell, Sotainvalidien ammattioppilaitos, Liperi, 1949.

20:19 Yrjö Lindegren, KYMRO 1 -tyyppitalo, 1944.

-jälkimodernismi ja rationalismi: 1950-luku

20:20 Viljo Revell & Keijo Petäjä, Teollisuuskeskuksen talo, Hki, 1952.

20:21 Alvar Aalto, Säynätsalon kunnantalo, 1952.

20:22 " Helsingin kulttuuritalo, 1958.

20:23 Kaija ja Heikki Sirén, Otaniemen teekkarikylän kappeli, Espoo, 1957.

20:24 Aulis Blomstedt, Suomalaisen työväenopiston laajennus, Helsinki, 1959.

-modernismin ylivalta ja soraäänät: 1960- ja 1970-luvut

20:25 Lauri Silvennoinen, Pihlajamäen kerrostaloalue, Helsinki, 1962-64.

20:26 Aarno Ruusuvuori, Huutoniemen kirkko, Vaasa, 1961-64.

20:27 Pekka Pitkänen, Pyhän ristin kappeli, Turku, 1967 ja
Aarno Ruusuvuori, Mikkelin poliisiasema, 1968.

20:28 Arto Sipinen, Jyväskylän yliopiston Musica-rakennus, 1976.

20:29 Alvar Aalto, Finlandia-talo, Helsinki, 1962-75.

20:30 Raili ja Reima Pietilä, Hervannan vapaa-aika- ja seurakuntakeskus, Tampere, 1975-78.

-hajoava modernismi - postmodernismi

20:31 Kari ja Reijo Niskasaari, Kaarlo Viljanen, Ilpo Väisänen, Jorma Öhman, Oulunsalon kunnantalo, 1982.

20:32 Ilmo Valjakka, Yhtyneet Kuvalehdet Oy:n toimitalo, Helsinki, 1987.

20:33 Kristian Gullichsen, Erkki Kairamo, Timo Vormala, Helsingin Itäkeskuksen kauppakeskus ja torni, 1984-87.

20:34 Mikko Heikkinen ja Markku Komonen, Tiedekeskus Heureka, Vantaa, 1988.